

Kanton Zürich
Bildungsdirektion
Volksschulamt

Ramowy program nauczania ojczystego języka i kultury (HSK)

Z wyjaśnieniami dotyczącymi ramowych
warunków prowadzenia zajęć

Spis treści

1 Cel Ramowego programu nauczania	5
Zajęcia HSK od ich początków aż po dzień dzisiejszy	5
2 Pojęcie i podstawy	7
Pojęcie	7
Główne założenia	7
Budowa i struktura	8
3 Rozumienie procesu uczenia się i nauczania	10
Zajęcia zorientowane na rozwój kompetencji	10
Ocena w oparciu o kompetencje	10
Zadania domowe	11
Środki dydaktyczne i pomoce naukowe	11
Wybór metodologii	12
Neutralny charakter zajęć	12
4 Obszar tematyczny „Języki”	14
Znaczenie i określenie celów obszaru tematycznego	14
Dydaktyka wielojęzyczności	15
Obszary kompetencji	15
5 Obszar tematyczny „Przyroda, człowiek, społeczeństwo”	18
Znaczenie i określenie celów obszaru tematycznego	18
Obszary kompetencji	19
6 Uwagi dot. zajęć w poszczególnych cyklach	23
Cykl 1	23
Cykl 2	24
Cykl 3	24
7 Glosariusz	25
8 Załączniki	
Załącznik I: Warunki ramowe w kantonie Zurych	32
Załącznik II: Etapy i tematy – zestawienie	37
Załącznik III: Literatura	43

Impressum

Herausgeberin

Bildungsdirektion Kanton Zürich, Volksschulamt

Erarbeitet in Zusammenarbeit mit den HSK-Trägerschaften

Wissenschaftliche Beratung durch Dr. Ursula Ritzau, PH FHNW, und Prof. em. Dr. Dr. Basil Schader, PHZH

Gestaltung

raschle & partner raschlepartner.ch

Übersetzung

Interserv AG

Kontakt

Volksschulamt, Abteilung Besondere Förderung
Sektor Interkulturelle Pädagogik
Walchestrasse 21
8090 Zürich
+41 43 259 53 61
ikp@vsa.zh.ch www.zh.ch/hsk

Die Orientierung an diesem Lehrplan wird auch in anderen Kantonen empfohlen: Basel-Landschaft, Basel-Stadt, Bern, Glarus, Luzern, Schaffhausen, St. Gallen und Thurgau.

Kanton Zürich
Gemeinnütziger Fonds

Finanzielle Unterstützung durch den gemeinnützigen Fonds des Kantons Zürich

Vollständig überarbeitete

4. Auflage 2023

© Bildungsdirektion Kanton Zürich

Wprowadzenie

Wspieranie kompetencji *wielojęzycznych* i *międzykulturowych* należy do istotnych zadań szkoły. Cel ten jest realizowany także podczas zajęć z wiedzy o ojczystym języku i kulturze (HSK), które uzupełniają ofertę szkoły podstawowej [Volksschule]. Podczas tych zajęć *dwu- i wielojęzyczne* dzieci oraz młodzież poszerzają kompetencje w zakresie *języka swojego kraju pochodzenia*. Dodatkowo uzyskują informacje o swoich aktualnych *światach społecznych* i kulturach krajów pochodzenia. Zajęcia HSK w kantonie Zurych są oferowane przez *kraje pochodzenia* oraz podmioty prywatne. Od ponad 50 lat otrzymują one merytoryczne i administracyjne wsparcie ze strony Kuratorium Oświaty.

Urząd Szkolnictwa Podstawowego [Volksschulamt] kantonu Zurych opracował w 2011 roku, przy współpracy z podmiotami organizującymi zajęcia HSK oraz innymi ekspertami zewnętrznymi, Ramowy program nauczania dla takich zajęć, który jest wykorzystywany także w wielu innych kantonach w niemieckojęzycznej części Szwajcarii. Celem było ujednolicenie programów nauczania poszczególnych instytucji oferujących zajęcia i zapewnienie ich zgodności z programem nauczania szkoły podstawowej [Volksschule]. W niniejszej zmienionej wersji Ramowego programu nauczania uwzględniono zmiany polityki kształcenia, dostosowując Ramowy plan nauczania do Programu nauczania 21 [Lehrplan 21] szkoły podstawowej. Jednocześnie w wydaniu tym wprowadzono poprawki merytoryczne i językowe, zaproponowane przez kadrę nauczycielską HSK, koordynatorów HSK i innych ekspertów zewnętrznych.

Struktura niniejszej publikacji

Ramowy program nauczania został opracowany w oparciu o Program nauczania 21 [Lehrplan 21] szkoły podstawowej. Dlatego też niektóre fragmenty Programu nauczania 21 [Lehrplan 21] zostały bezpośrednio lub po niewielkim dostosowaniu włączone do niniejszej publikacji. W rozdziale 1 wyjaśniono cel stworzenia niniejszego Ramowego programu nauczania oraz przedstawiono historię zajęć HSK – od ich początków aż po dzień dzisiejszy. W rozdziale 2 opisane są podstawy, natomiast w rozdziale 3 przedstawiono proces uczenia się i nauczania. Rozdziały 4 i 5 poświęcone są dwóm obszarom tematycznym: "językom" oraz "przyrodzie, człowiekowi, społeczeństwu". Najpierw opisano w nich znaczenie tych obszarów tematycznych, a następnie zdefiniowano odpowiednie obszary kompetencji wraz z kompetencjami. Poszczególne podmioty organizujące zajęcia lub kadra nauczycielska HSK samodzielnie opracowują metodykę rozwoju kompetencji. W rozdziale 6 ograniczono się zatem do ogólnych rozważań na temat poszczególnych cykli.

Glosariusz (rozdział 7) został w dużej części opracowany w oparciu o glosariusz dotychczasowego Ramowego planu nauczania. Niektóre zmiany wprowadzono w oparciu o glosariusz publikacji Konferencji Dyrektorów ds. Wychowania poszczególnych kantonów (EDK) „Zajęcia z wiedzy o ojczystym języku i kulturze” [„Unterricht in Heimatlicher Sprache und Kultur HSK”] (Anja Giudici, Regina Bühlmann 2014). W glosariuszu objaśniono wszystkie pojęcia wyróżnione w tym tekście *kursywą*. Kluczowe są następujące definicje: język nauczany podczas zajęć HSK jest dla większości dzieci ich *pierwszym językiem*, jednakże dla niektórych *językiem drugim*. W niniejszym programie nauczania język nauczany podczas zajęć HSK jest określany jako *język kraju pochodzenia*.

Załącznik (rozdział 8) opisuje podstawy prawne zajęć HSK w kantonie Zurych, a także zawiera wytyczne Urzędu Szkolnictwa Podstawowego [Volksschulamt] dotyczące ich wdrażania. Załączono także zestawienie ewentualnych zagadnień omawianych na poszczególnych poziomach oraz literatury wskazanej w tekście.

1 Cel Ramowego programu nauczania

Niniejszy Ramowy program nauczania ukierunkowuje cele kursów HSK na aktualne potrzeby *dwu- lub wielojęzycznych* dzieci i jest spójny z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]. Służy on trzem zasadniczym celom:

po pierwsze Ramowy program nauczania jest wykorzystywany przez podmioty organizujące zajęcia HSK do dalszego opracowania ich własnych programów nauczania i ich skoordynowania z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21], przy czym punkt wyjścia dla poszczególnych podmiotów jest różny: organizatorzy, którzy tworzą ofertę zajęć od początku, mogą wykorzystywać go jako punkt odniesienia w procesie tworzenia własnych programów nauczania. Natomiast państwowe podmioty organizujące posiadają już zazwyczaj programy nauczania ustalone przez właściwe ministerstwa oświaty poszczególnych *krajów pochodzenia*. W miarę potrzeby dostosowują one zatem odpowiednio programy nauczania w taki sposób, aby były one spójne z celami i treścią Ramowego planu nauczania HSK i nie były z nim sprzeczne. Wszystkie podmioty organizujące mają możliwość uwzględnienia poszczególnych kompetencji i obszarów tematycznych wskazanych w Ramowym programie nauczania według swoich potrzeb i założeń. Ze względu na fakt, że na swoje zajęcia mają do dyspozycji dwie do czterech lekcji tygodniowo, zaś grupy uczniów są zazwyczaj zróżnicowane zarówno wiekowo, jak również pod względem wcześniejszej znajomości języka i efektywności nauki, konieczne jest odpowiednie wyznaczenie priorytetów.

Po drugie Ramowy program nauczania Kuratorium Oświaty [Bildungsdirektion] stanowi podstawę do weryfikacji wniosku składanego przez podmiot organizujący zajęcia HSK o akredytację oferowanych przez niego kursów. Akredytowane są tylko kursy podmiotów organizujących, których program nauczania i zajęcia są zgodne z Ramowym programem nauczania. Jeśli istnieje program nauczania danego kraju pochodzenia, należy przedstawić, w jakim stopniu jest on spójny z Ramowym programem nauczania HSK i jakie środki przewidziano w razie wystąpienia rozbieżności. Ze względu na swoją funkcję w ramach procedury akredytacji niniejszy Ramowy program nauczania jest wiążący dla organizatorów, których kursy HSK są akredytowane: określa on ramy, w jakich ustalają oni konkretne cele i treści w swoim własnym programie nauczania, które mogą następnie włączyć do organizowanych zajęć.

Po trzecie Ramowy program nauczania służy wszystkim zainteresowanym za podstawę porozumienia: dzięki niemu organizatorzy, kadra nauczycielska HSK, organy na szczeblu lokalnym i kantonalnym oraz instytucje właściwe do spraw kształcenia mają wspólną podstawę do określania warunków, celów, treści i pojęć dotyczących zajęć HSK. Niniejszy Ramowy program nauczania uwzględnia aktualną sytuację i wytyczne obowiązujące w kantonie Zurych. Określenie „Program nauczania 21” odnosi się odpowiednio do Programu nauczania 21 [Lehrplan 21] w kantonie Zurych.

Zajęcia HSK od ich początków aż po dzień dzisiejszy

Pierwsze kursy HSK zorganizowano w kantonie Zurych z inicjatywy uchodźców politycznych z Włoch w latach trzydziestych. Wraz z rosnącą falą imigrantów z Włoch stale wzrastała także liczba oferowanych kursów. Pod koniec lat sześćdziesiątych i na początku lat siedemdziesiątych także zrzeszenia rodziców innych narodowości zaczęły przygotowywać podobne oferty. Stopniowo ich organizację przejmowały odpowiednie *kraje pochodzenia*. 21 czerwca 1966 roku Rada ds. Wychowania [Erziehungsrat] (obecnie Rada ds. Kształcenia [Bildungsrat]), w pierwszej uchwale regulującej tę kwestię, zezwoliła na próbne prowadzenie takich kursów w pomieszczeniach szkolnych. Początkowo dotyczyło to tylko zajęć z języka włoskiego, które ponadto nie mogły odbywać się w „zwykłych godzinach zajęć szkolnych”.

W uchwale z dnia 16 maja 1972 roku Rada ds. Wychowania [Erziehungsrat] dała możliwość poszczególnym wspólnotom szkolnym włączenia kursów HSK języka włoskiego i hiszpańskiego do grafiku zajęć szkolnych. W tym samym roku Szwajcarska Konferencja Dyrektorów ds. Wychowania poszczególnych kantonów (EDK) zaleciła, aby zezwolić na dwie lekcje HSK w ramach zwykłych zajęć szkolnych. W 1982 roku Konsulat Generalny Włoch i Hiszpanii oraz „Grupa Koordynująca Stowarzyszenia Zagranicznych Rodziców w kantonie Zurych” zwróciły się z prośbą do Rady ds. Wychowania [Erziehungsrat] o włączenie kursów HSK w całym kantonie

do zajęć szkolnych i zezwolenie na wpisanie oceny z zajęć z wiedzy o ojczystym języku i kulturze (HSK) na świadectwie. Uchwałą z dnia 8 listopada 1983 r. Rada ds. Wychowania [Erziehungsrat] przychyliła się do tych próśb i zezwoliła na próbne prowadzenie takich kursów dla wszystkich narodowości. Ta nowa regulacja podniosła znaczenie kursów i przyczyniła się do ich popularyzacji. Jednocześnie podmioty oferujące kursy, organy władzy w Zurychu oraz personel nauczycielski w szkołach, gdzie realizowany jest obowiązek szkolny, rozpoczęli bardziej skoordynowaną współpracę (opracowując konkretne programy nauczania HSK oraz środki dydaktyczne, kursy dalszego kształcenia, projekty pilotażowe). Zwieńczeniem ośmioletniego „okresu próbnego” było uchwalenie Regulacji w sprawie „przeprowadzania kursów z wiedzy o ojczystym języku i kulturze” [Reglement über die «Durchführung von Kursen in Heimatlicher Sprache und Kultur»] przez Radę ds. Wychowania [Erziehungsrat] dnia 11 czerwca 1992 r. Uchwała ta ostatecznie usankcjonowała prowadzenie takich zajęć w szkołach podstawowych w kantonie Zurych. Po raz pierwszy możliwa też była akredytacja kursów prowadzonych przez inne niż państwowe podmioty organizujące. Zajęcia HSK uzyskały nową podstawę prawną w postaci Ustawy o szkolnictwie podstawowym [Volksschulgesetz] z 2005 roku i Rozporządzenia o szkolnictwie podstawowym [Volksschulverordnung] z 2006 roku.

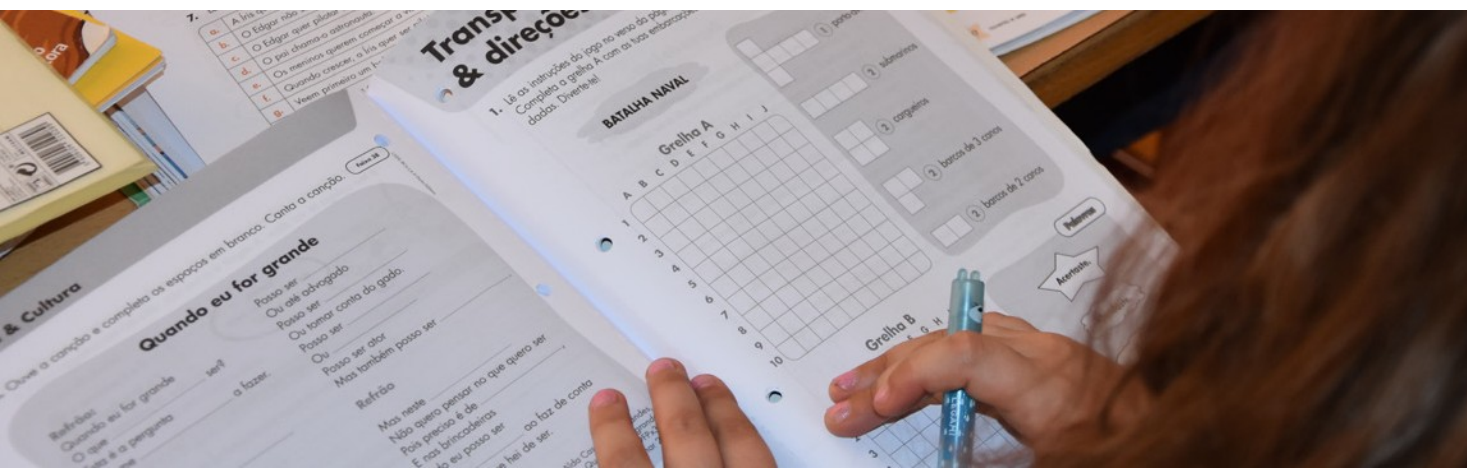
Jeszcze w latach osiemdziesiątych oprócz Włoch i Hiszpanii tylko Jugosławia, Turcja, Grecja i Portugalia oferowały zajęcia HSK. Od lat dziewięćdziesiątych liczba podmiotów oferujących kursy stale się zwiększała, a obecnie na szczęblu kantonów organizowane są akredytowane kursy HSK w 31 językach.

W roku 2009/10 liczba uczestniczących w nich uczennic i uczniów po raz pierwszy przekroczyła 10 000. Liczba uczestników jest różna zależnie od języka, a wpływ na nią mają różne czynniki takie jak wielkość grupy językowej, sytuacja organizacyjna i finansowa danego organizatora, wsparcie ze strony kraju pochodzenia itp.

Różnorodność form zajęć HSK to efekt różnic pomiędzy organizatorami i społecznościami językowymi – poczynając od rozumienia pojęcia kształcenia, okoliczności towarzyszących migracji lub ucieczce, doświadczeń historycznych, a skończywszy na sposobie postrzegania życia w Szwajcarii.

Pierwotnie głównym celem zajęć HSK miało być ułatwienie dzieciom powrotu do integracji w szkole w razie ewentualnego ich powrotu do *krajów pochodzenia*. Z biegiem czasu zmieniły się okoliczności życiowe uczennic i uczniów, a tym samym także i cele zajęć: jako że tylko bardzo niewielka część z nich wracała do swoich *krajów pochodzenia*, celem zajęć stało się wspieranie dzieci z pierwszej i drugiej generacji migrantów w ich *integracji* w społeczeństwie szwajcarskim. Dodatkowo na zajęcia zaczęły uczęszczać dzieci z dwunarodowościowych rodzin, w przypadku których ani *integracja* ani „powrót” nie były kluczowymi zagadnieniami.

Jednocześnie stwierdzono, że istotnym celem samym w sobie w odniesieniu do wszystkich uczennic i uczniów jest wspieranie *wielojęzyczności* oraz ewentualne wspieranie nauki danego *języka kraju pochodzenia*. W ten sposób w ideę zajęć wpisuje się ugruntowany praktyką pedagogiczną i badaniami pogląd *owielojęzyczności* jako potencjale. Wspieranie jej to źródło korzyści nie tylko dla jednostki, lecz także dla całego społeczeństwa. W kantonie Zurych blisko 43% uczennic i uczniów szkoły podstawowej używa innego *pierwszego języka* niż niemiecki (dane statystyczne dot. oświaty kantonu Zurych, stan: 2020 r.). Taki potencjał *wielojęzyczności* należy wspierać i wykorzystywać.

2 Pojęcie i podstawy

Pojęcie

W ramach zajęć z wiedzy o ojczystym języku i kulturze [Heimatliche Sprache und Kultur] dzieci i młodzież poszerzają kompetencje w zakresie *języka kraju pochodzenia* innego niż język niemiecki. Chodzi tu nie tylko o *pierwszy* czy *drugi język*. Dodatkowo uczennice i uczniowie pogłębiają znajomość *kultur* i swoich *światów społecznych*, szczególnie zaś *kultury*, historii, literatury, geografii i tradycji regionu pochodzenia ich rodziny. Rozważają swoją sytuację, rozwijając jednocześnie umiejętność odnajdowania się w różnych społeczeństwach – czy to w Szwajcarii czy też ewentualnie w swoich *krajach pochodzenia*. Zajęcia wspierają całościowo ich rozwój językowy, poznawczy, społeczny i emocjonalny.

Dla uniknięcia niejasności, które mogłyby powstać na tle przepisów stanowiących podstawę prawną, w niniejszym Ramowym programie nauczania zachowano określenie „ojczysty język i kultura”, choć nie jest ono precyzyjne pod względem znaczeniowym: tylko dla mniejszości dzieci i młodzieży uczęszczających na zajęcia ich *kraje pochodzenia* są jednoznacznie i wyłącznie ich ojczyzną. Znaczna większość z nich urodziła się w Szwajcarii i funkcjonuje w różnych *światach społecznych i kulturach*.

Główne założenia

- Zajęcia HSK wspierają uczennice i uczniów – przy uwzględnieniu ich wieku, posiadanej wiedzy i efektywności nauki – w nauce ich *języka kraju pochodzenia*.
- Zajęcia pokrywają się z wartościami określonymi w Programie nauczania 21 [Lehrplan 21], w rozdziale „Podstawy” w punkcie „Cele kształcenia” jako punkty odniesienia dla szkoły. W szczególności są to następujące wartości:
 - › „Szkoła jest neutralna pod względem politycznym, religijnym i wyznaniowym.
 - › Szkoła wspiera równość szans.
 - › Szkoła wspiera równouprawnienie płci.
 - › Szkoła przeciwdziała wszelkim formom dyskryminacji.
 - › Szkoła rozbudza i wspiera świadomość sprawiedliwości społecznej, demokracji i ochrony środowiska naturalnego.
 - › Szkoła wspiera wzajemny szacunek w relacjach międzyludzkich, w szczególności w odniesieniu do *kultur*, religii, form życia.
 - › Szkoła uwzględnia od początku różne możliwości przyswajania wiedzy przez dzieci i młodzież, konstruktywnie obchodząc się z różnorodnością.
 - › W pluralistycznym społeczeństwie szkoła przyczynia się do zapewnienia spójności społecznej”.
- Zajęcia wzmacniają świadomość, że *dwu- lub wielojęzyczność* stanowi dodatkowy potencjał, który mogą wykorzystać uczennice i uczniowie. Wielojęzyczność, rozumiana jako dobro społeczne, jest wartościowana pozytywnie.
- Zajęcia wspierają dzieci i młodzież w obchodzeniu się z różnymi *modelami tożsamości* wynikającymi z różnej przynależności, różnych *kultur*, tradycji i historii. Uwzględnia się przy tym, pogłębia i analizuje indywidualne doświadczenia i wiedzę, zarówno w odniesieniu do *krajów pochodzenia*, jak i Szwajcarii. Są to m.in. pojęcia wartości i normy, historia czy religia. Przekazywanie treści wyznaniowo-religijnych oraz ideologii politycznych (partyjnych) zdecydowanie nie jest przedmiotem zajęć.
- Zajęcia pomagają uczennicom i uczniom rozwijać umiejętności reagowania w sytuacjach konfliktowych, a także ich *kompetencje międzykulturowe* oraz zdolność osądu. Wspierają otwartą, niedyskryminującą i pełną szacunku postawę wobec innych ludzi.

- Zajęcia wspierają także *integrację* dzieci i młodzieży ze *środków migracyjnych* w szkole podstawowej.
- Zajęcia umożliwiają uczennicom i uczniom późniejsze wykorzystanie *kompetencji wielojęzycznych i międzykulturowych* na dalszych etapach kształcenia i w życiu zawodowym – zarówno w Szwajcarii, jak i w *krajach pochodzenia*.
- Dzięki zajęciom uczennice i uczniowie mogą łatwiej komunikować się z osobami posługującymi się tym samym językiem w Szwajcarii oraz w *krajach pochodzenia*,
- a także korzystać z odpowiednich dla ich wieku mediów i literatury w swoim *języku kraju pochodzenia*.
- Podczas zajęć uwzględnia się doświadczenia i zainteresowania dzieci i młodzieży, a także rozbudza w nich nowe zainteresowania. W miarę możliwości zapewnia się im kontakt z przedmiotem nauczania i łączy naukę z własnym działaniem w sferze językowej, m.in. poprzez wykorzystanie mediów elektronicznych podczas zajęć (stron internetowych i mediów społecznościowych w *języku kraju pochodzenia* itp.). Kroki w procesie nauczania i zadania są dostosowane do sytuacji poszczególnych uczennic i uczniów.
- Podczas zajęć pojawiają się też elementy zabawy i komunikacji werbalnej. Na etapie przedszkolnym jest to zasadniczo nauka poprzez zabawę.
- Podczas zajęć wykorzystuje się możliwości płynące z faktu, że uczennice i uczniowie w szczególnym stopniu funkcjonują w różnych *światach społecznych* i językowych. Dlatego na bieżąco sięga się do indywidualnych doświadczeń uczennic i uczniów, wykorzystując porównanie jako kluczową zasadę dydaktyczną. Dzięki porównaniu *języka kraju pochodzenia* z językiem niemieckim oraz porównaniu *dialektu (dialektów)* i języka standardowego w przypadku niemieckiego oraz *wariantu standardowego języka kraju pochodzenia* podczas zajęć poszerza się kompetencje w danych językach. Porównanie różnych *światów społecznych* pozwala pogłębić rozumienie elementów wspólnych, różnic i istotnych specyficznych dla nich aspektów.

Budowa i struktura

Jako że Ramowy program nauczania HSK oparty jest o Program nauczania 21 [Lehrplan 21] i przyjmuje jego strukturę i pojęcia, w tym miejscu pokrótce przedstawiona zostanie budowa Programu nauczania 21 [Lehrplan 21]. Bardziej szczegółowe wywody na ten temat znaleźć można w rozdziałach „Przegląd” i „Podstawy” Programu nauczania 21 [Lehrplan 21].

Program nauczania 21 [Lehrplan 21]: cykle i struktura

Program nauczania 21 [Lehrplan 21] dzieli obowiązkowe jedenaście lat nauki w szkole w Szwajcarii na trzy cykle. Pierwszy cykl obejmuje dwa lata przedszkola oraz dwa pierwsze lata edukacji podstawowej (do końca drugiej klasy). Drugi cykl obejmuje cztery lata edukacji podstawowej (klasy 3 do 6), zaś trzeci cykl trzy lata edukacji ponadpodstawowej (klasy 7 do 9).

Program nauczania 21 [Lehrplan 21] jest podzielony na sześć obszarów tematycznych: języki; matematyka; przyroda, człowiek, społeczeństwo (NMG); kształtowanie; muzyka oraz ruch i sport. Dla każdego obszaru tematycznego określono *kompetencje*, których uczennice i uczniowie nabywają podczas nauki w szkole podstawowej. Dodatkowo w programie nauczania zawarte są moduły interdyscyplinarne „Media i informatyka” oraz „Przygotowanie zawodowe”. W programy nauczania z obszarami

tematycznymi i modułami włączone są kompetencje pozamerytoryczne (personalne, społeczne i metodologiczne), a także zagadnienia interdyscyplinarne w ramach Edukacji na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (BNE).

Program nauczania 21 [Lehrplan 21]: rozwój kompetencji

Poszczególne obszary tematyczne w Programie nauczania 21 [Lehrplan 21] są podzielone na *obszary kompetencji*. Przykładowo, obszary tematyczne takie jak język niemiecki, angielski, włoski i francuski, są podzielone na „słuchanie”, „mówienie”, „pisanie”, „aspekty językowe”, „aspekty literackie” (obszar tematyczny: niemiecki) i odpowiednio „aspekty kulturowe” (obszar tematyczny: angielski, włoski, francuski). W każdym *obszarze kompetencji* określono różne *kompetencje* i przedstawiono, w jaki sposób należy je rozwijać. W odniesieniu do każdej kompetencji opisano proces zdobywania wiedzy i umiejętności w każdym cyklu, na różnych etapach. Te *etapy rozwoju kompetencji* wskazują na ciągłość procesu stopniowego nabywania kompetencji w określonym okresie.

Ramowy program nauczania HSK: struktura i rozwój kompetencji

W niniejszym Ramowym programie nauczania nie uwzględniono podziału nabywanych kompetencji na poszczególne cykle i etapy rozwoju kompetencji. Jest to zadanie poszczególnych podmiotów oferujących zajęcia HSK, które mają zdefiniować specyficzne kompetencje i odpowiednie treści, aby kadra nauczycielska HSK mogła przygotować konkretne zajęcia.

3 Rozumienie procesu uczenia się i nauczania

Rys. 1: Nabywanie kompetencji (por. Program nauczania 21 [Lehrplan 21], rozdział „Rozumienie procesu uczenia się i nauczania”).

Zajęcia ukierunkowane na rozwój kompetencji

Zajęcia z wiedzy o ojczystym języku i kulturze [Heimatliche Sprache und Kultur] kierują się analogicznie do Programu nauczania 21 [Lehrplan 21], kompetencjami i procesem ich nabywania. Głównie koncentrują się one na tym, jaką wiedzę oraz jakie zdolności i umiejętności powinny zdobyć uczennice i uczniowie w obszarach tematycznych i obszarach kompetencji. Kompetencje obejmują kilka aspektów dotyczących treści i samych procesów: zdolności, umiejętności i wiedzę, a także gotowość, postawy i nastawienia. Te ostatnie, oprócz aspektów *kulturowych*, dotyczą przede wszystkim także wymiarów własnej odpowiedzialności za naukę, współpracy, motywacji oraz gotowości i chęci do działania.

Zdobywane kompetencje mogą być zarówno natury merytorycznej, jak i pozamerytorycznej. Kompetencje merytoryczne dotyczą wiedzy specjalistycznej oraz związanych z nią zdolności i umiejętności. Kompetencje pozamerytoryczne to taka wiedza i umiejętności, które mają istotne znaczenie dla całego procesu uczenia się. Są to kompetencje personalne, społeczne i metodologiczne.

W przypadku zajęć ukierunkowanych na rozwój kompetencji nauczane treści są dobierane i formułowane pod względem dydaktyczno-metodycznym w sposób sprzyjający zdobywaniu lub utrwalaniu pożądaných kompetencji przez uczennice i uczniów. W oparciu o Ramowy program nauczania HSK oraz przy zastosowaniu środków dydaktycznych osoba prowadząca zajęcia HSK rozważa, jakie treści merytoryczne i tematy sprzyjają realizacji celów w zakresie rozwoju kompetencji. Na tej podstawie kształtuje ona środowisko nauczania i określa jednostki zajęciowe w taki sposób, aby uczennice i uczniowie mogli zdobyć odpowiednie kompetencje, uwzględniając jednocześnie w wystarczającym stopniu różne predyspozycje grupy.

Ocena ukierunkowana na rozwój kompetencji

W zajęcia ukierunkowane na rozwój kompetencji wpisana jest także kultura informacji zwrotnej zorientowanej na osiąganie celów w zakresie kompetencji. Konstruktywna informacja zwrotna to główny wyznacznik jakości zajęć. Jednocześnie wspiera ona proces uczenia się i nabywania kompetencji. Uczennice i uczniowie są oceniani kształtująco (towarzyszenie procesowi: wspierające wskazówki na temat tego, co można byłoby poprawić przy następnej okazji), podsumowująco (podsumowanie procesu, bilansowanie) a także prognostycznie (ukierunkowanie na przyszłość: ocena, czy spełnione są przesłanki do dalszej pomyślnej nauki w kolejnej fazie procesu uczenia się lub na kolejnym etapie nauki szkolnej).

Od drugiej klasy uczennice i uczniowie otrzymują ocenę za swoje osiągnięcia i postępy poczynione podczas zajęć HSK.

Kadra nauczycielska HSK prowadząca akredytowane kursy HSK wpisuje taką ocenę na formularzu zaświadczenia pod koniec semestru dla każdego dziecka. Nauczyciel klasowy w szkole, gdzie realizowany jest obowiązek szkolny, przenosi ocenę na świadectwo wydawane przez szkołę podstawową w kantonie Zurych. W przedszkolu i pierwszej klasie dzieci nie otrzymują ocen. Kadra nauczycielska HSK może jednak podczas rozmowy przekazać informacje rodzicom na temat postępów poczynionych przez ich dziecko.

Kompetencje pozamerytoryczne

Oceny informują o tym, w jakim stopniu uczennica lub uczeń rozwinęli potrzebne kompetencje podczas zajęć HSK i jakie zrobili postępy. Osoba prowadząca zajęcia HSK ma możliwość (lecz nie obowiązek) oceny poszczególnych obszarów kompetencji na zaświadczeniu. W przypadku cyklu 1 i 2 są to: słuchanie, czytanie, mówienie, pisanie, aspekty językowe, aspekty literackie oraz przyroda, człowiek społeczeństwo (NMG). W przypadku cyklu 3 są to: słuchanie, czytanie, mówienie, pisanie, aspekty językowe, aspekty literackie oraz przyroda i technika (NT) / ekonomia, praca, gospodarstwo domowe (WAH) / obszary, dzieje, społeczeństwa (RZG) / religie, kultury, etyka (RKE).

Ocena odnosi się do celów określonych w programach nauczania, które organizatorzy zajęć opracowali we własnym zakresie lub otrzymali od ministerstw oświaty poszczególnych *krajów pochodzenia*, i powinna być ukierunkowana na kompetencje przedmiotowego Ramowego programu nauczania. Ocena informuje o wynikach i kompetencjach w obszarze merytorycznym, a nie o zachowaniu, staranności czy punktualności. Podczas oceny efektywności nauki i wystawiania ocen posługuje się zasadniczo tą samą skalą ocen jak w szkole podstawowej w kantonie Zurych.

Ocena odnosi się do łącznych wyników dziecka lub nastolatka podczas zajęć. Odzwierciedla ona nie tylko wyniki uzyskane podczas formalnych egzaminów, lecz uwzględnia także spostrzeżenia dotyczące osiągnięć w zakresie merytorycznym (np. wypowiedzi ustne, obserwacje dotyczące procesu uczenia się itp.) poczynione przez osobę prowadzącą zajęcia HSK podczas lekcji. Nie jest to zatem rezultat uśrednienia wyników poszczególnych egzaminów.

Osoby prowadzące zajęcia HSK, na prośbę, wspierają danego nauczyciela klasowego w szkole, gdzie realizowany jest obowiązek szkolny, w procesie oceny uczennic i uczniów (szczególnie w odniesieniu do decyzji dotyczących przebiegu edukacji).

Zadania domowe

Zadania domowe mogą wspierać procesy nauki, oferując możliwość zajęcia się przedmiotem nauczania poza zajęciami. Dzieci i młodzież powinni zasadniczo być w stanie rozwiązywać zadania domowe bez bezpośredniej pomocy rodziców. W niektórych przypadkach może jednak okazać się celowe wykorzystanie kompetencji rodziców w zakresie języka pochodzenia – w przypadku zadań domowych, które wymagają prowadzenia dialogu lub wspólnej zabawy. Dodatkowo oczekuje się, że rodzice będą interesować się tym, czego uczą się ich dzieci podczas zajęć. Ten proces można wspierać poprzez dobrą współpracę z rodzicami, przykładowo w ramach zebrań z rodzicami, lub przez możliwość wizyty w szkole. Personel nauczycielski HSK, zadając zadania domowe, uwzględnia indywidualne możliwości oraz wiek poszczególnych uczennic i uczniów. Zapobiegają w ten sposób ich przeciążeniu i motywują ich do wykonania zadań dopasowanych do ich możliwości.

Środki dydaktyczne i pomoce naukowe

Środki dydaktyczne i pomoce naukowe są wybierane i udostępniane przez podmioty organizujące zajęcia HSK. Uwzględniają różne możliwości uczenia się i cele w zakresie kompetencji oraz specyficzne sytuacje (*dwu- lub wielojęzyczność*, doświadczenia migracyjne) uczennic i uczniów. Pomagają spełnić wymagania określone w Ramowym programie nauczania, kierując się nim. Oprócz tradycyjnych środków dydaktycznych (książki, zeszyty ćwiczeń itp.) należy także wykorzystywać media elektroniczne (filmy dostępne online, wideotelefony, media społecznościowe itp.).

Wybór metody

Osoby prowadzące zajęcia HSK mają swobodę wyboru metody wykorzystywanej do prowadzenia zajęć – w ramach zasad dydaktyki i przedmiotowego Ramowego programu nauczania. Wybierają one taką metodę, która jest najbardziej odpowiednia w określonych sytuacjach podczas zajęć do realizacji celów w zakresie kompetencji oraz przekazywania nauczanych treści, a także najbardziej odpowiada uczennicom i uczniom oraz im samym. Zwracają uwagę na to, aby wykorzystywać wiele podejść metodycznych, takich jak polecenia bezpośrednie, uczenie się poprzez odkrywanie, praca planowa, zajęcia projektowe, praca w grupach roboczych.

Dobierając metodę, uwzględnia się fakt, że nierzadko grupa uczennic i uczniów jest mocno zróżnicowana: są to uczennice i uczniowie z różnych klas bądź szkół, zróżnicowani wiekowo, którzy mają różne doświadczenia życiowe oraz różną znajomość pierwszego i drugiego języka.

Neutralny charakter zajęć

Zajęcia HSK są neutralne pod względem politycznym i wyznaniowym. Punktem wyjścia jest światopogląd pluralistyczny, rezygnuje się z jakiegokolwiek indoktrynacji politycznej i narodowościowej.

Podczas zajęć omawiane są także różne interpretacje procesów historycznych (por. rozdział „Wskazówki dydaktyczne dotyczące obszarów, dziejów, społeczeństw” w Programie nauczania 21 [Lehrplan 21]): Fakty historyczne można zweryfikować. Natomiast interpretacja faktów zależy od perspektyw, lokalizacji i zainteresowań.

Jeśli podczas zajęć HSK mowa jest o religii, celem jest znajomość religii, a nie wyznawanie określonej wiary czy podejmowanie praktyk religijnych. Podczas zajęć wspiera się otwartą postawę bez uprzedzeń, niedyskryminujące podejście do religii i różnych światopoglądów (por. rozdział „Wskazówki dydaktyczne dotyczące obszarów, dziejów, społeczeństw w Programie nauczania 21 [Lehrplan 21]).

Neutralny charakter zajęć jest zapewniony, kiedy przykładowo przedstawiany jest hymn narodowy danego kraju, a następnie omawia się jego treść i kontekst historyczny, natomiast neutralny charakter zajęć nie jest zachowany, jeśli przed każdymi zajęciami odśpiewywany jest wspólnie hymn narodowy, kiedy wspiera się jednostronną *tożsamość narodową* oraz świadomie buduje się dumę narodową.

4 Obszar tematyczny „Języki”

Znaczenie obszaru tematycznego i cele

Wariant standardowy i refleksje na temat języka

Zajęcia HSK są w miarę możliwości prowadzone przy użyciu standardowego wariantu danego języka. Jeśli nie ma takiej możliwości, można dla zapewnienia zrozumienia włączyć formy *dialektowe* i/lub język niemiecki. Podczas zajęć uwzględnia się wcześniejszą znajomość języka kraju pochodzenia wśród dzieci, która może w poszczególnych przypadkach być bardzo różna, a także obejmować formy *dialektowe*.

Dla potrzeb użycia języka w wymiarze ponadregionalnym, możliwości korzystania z formy pisemnej oraz włączenia kultury piśmiennej *krajów pochodzenia* niezbędna jest znajomość jego *wariantu standardowego*. Służą temu nauczanie gramatyki, ortografii, a także dostosowane wiekowo formy refleksji nad językiem i porównania językowe. Uczennice i uczniowie są zachęceni w sposób motywujący do zastanawiania się nad różnymi aspektami ich *języka kraju pochodzenia* (np. *dialektami* oraz różnicami pomiędzy nimi, rozwojem języka, słowami angielskimi i obcojęzycznymi, różnicami strukturalnymi oraz analogiami z językiem niemieckim i innymi językami nauczanymi w szkole).

Pracując nad słownictwem (w tym opanowując wyrażenia i przedstawiane wzorce zdań itp.), zyskują możliwość prawidłowego wypowiadania się w różnych sytuacjach i na różne tematy.

Możliwie jak najczęściej i bezpośrednio uczennice i uczniowie odkrywają, jak mogą stosować język mówiony i pisany. Kadra nauczycielska HSK uwzględnia przy tym ich propozycje i aktualne okoliczności. Wspiera też ich zainteresowanie *wariantem standardowym języka kraju pochodzenia* poprzez kreatywną pracę z wybranymi tekstami literackimi, a także motywując ich do tworzenia autentycznych prac pisemnych w sposób konwencjonalny i przy użyciu nowych mediów.

Zróżnicowanie

Podczas zajęć uwzględnia się także ewentualne zróżnicowanie kompetencji w języku kraju pochodzenia uczennic i uczniów uczestniczących w zajęciach HSK. Dotyczy to np. kompetencji w zakresie wypowiedzi ustnych, zasobu słownictwa, stopnia znajomości *wariantu standardowego języka kraju pochodzenia*, doświadczeń w zakresie czytania i pisania, kompetencji gramatycznych i ortograficznych. Aby odpowiednio podejść do kwestii zróżnicowania, osoba prowadząca zajęcia w miarę możliwości różnicuje bądź indywidualizuje zarówno same zajęcia, jak i stawiane wymogi.

Porównywanie języków

Dzieci i młodzież poszerzają swoje rozumienie języka oraz świadomość językową (*świadomość językową*), porównując – przy uwzględnieniu predyspozycji językowych – *język kraju pochodzenia* z językiem niemieckim i ewentualnie z językami obcymi nauczanymi w szkole. Zrozumienie analogii i różnic pomiędzy ich *językiem kraju pochodzenia* a językiem niemieckim bądź innymi językami nauczanymi w szkole lub językami, którymi władają, pomaga im lepiej się zorientować i nabrać większej pewności. Szczególnie owocne są projekty obejmujące porównania językowe realizowane przy współpracy z nauczycielami klasowymi w szkole, gdzie realizowany jest obowiązek szkolny.

Interdyscyplinarne i specjalistyczne kompetencje językowe

Uczennice i uczniowie poszerzają nie tylko podstawowe umiejętności komunikacji w swoim *języku kraju pochodzenia*, które znają ze swojego życia codziennego, lecz także nabywają interdyscyplinarnych i specjalistycznych kompetencji językowych, które są decydujące jeśli chodzi o różne rodzaje tekstów oraz zdolności poznawcze rozwijane w procesie nauki szkolnej. Interdyscyplinarne kompetencje językowe umożliwiają rozumienie i formułowanie złożonych stanów faktycznych oraz pojęć abstrakcyjnych, rozpoznawanie związków przyczynowo-skutkowych czy strukturyzowanie własnego tekstu. Specjalistyczne kompetencje językowe obejmują słownictwo fachowe, koncepcje i sformułowania charakterystyczne dla określonych obszarów tematycznych.

Forma pisemna

W szkole podstawowej wszystkie dzieci i młodzież uczą się języka niemieckiego i alfabetu łacińskiego. Podczas zajęć HSK uczennice i uczniowie poznają dodatkowo pismo/litery swojego *języka kraju pochodzenia*. Jeśli naucza się tam zupełnie innego pisma, obydwa procesy nabywania kompetencji w dużym stopniu przebiegają niezależnie od siebie i nie wymagają ścisłej koordynacji. Jeśli natomiast podczas zajęć HSK nauczany jest alfabet łaciński, grecki lub cyrylica, osoba prowadząca zajęcia HSK musi włączyć niemiecki alfabet nauczany w szkole podstawowej, aby uniknąć zamieszania w procesach nauczania. Powinna ona znać i umieć przedstawić różnice w porównaniu z niemieckim alfabetem. Jeśli wprowadzenie do obydwu języków następuje jednocześnie (alfabetyzacja dwujęzyczna), pozyskuje ona informacje na temat postępów i metodologii w nauce alfabetu poszczególnych dzieci podczas obowiązkowych zajęć szkolnych. W miarę możliwości konsultuje się ona z odpowiednimi nauczycielami prowadzącymi obowiązkowe zajęcia szkolne.

Dydaktyka wielojęzyczności

Podczas zajęć HSK oraz w ramach zajęć językowych w szkołach, gdzie realizowany jest obowiązek szkolny, nie dąży się do osiągnięcia pełnej *dwu- lub wielojęzyczności*, lecz wykształcenia *wielojęzyczności funkcjonalnej*. We wskazówkach dydaktycznych do rozdziału „Języki” w Programie nauczania 21 [Lehrplan 21] wskazano, co to oznacza: „w przypadku *wielojęzyczności funkcjonalnej* celem jest wypracowanie różnorodnego, dynamicznego repertuaru o zróżnicowanym stopniu zaawansowania kompetencji w różnych obszarach kompetencji lub językach, aby móc z powodzeniem radzić sobie na płaszczyźnie językowej w różnych sytuacjach. Uczennice i uczniowie podczas nauki języka sięgają do zasobów swojej aktualnej wiedzy, poszerzając w ten sposób efektywnie swój repertuar wielojęzyczny”.

Repertuar wielojęzyczny składa się z dwóch lub więcej języków, które są różnie ukształtowane w różnych obszarach (takich jak szkoła, czas wolny, rodzina itp.) i mogą być różnie używane zależnie od rozmówców czy kontekstu. Nierzadko dominuje jeden język, który jest kompetentniej, chętniej i częściej używany przez uczennicę lub ucznia niż inny język (inne języki), przy czym ta preferencja może się zmieniać z czasem. W wielu przypadkach język kraju pochodzenia lub rodziny jest językiem dominującym do momentu rozpoczęcia nauki w szkole, po czym język niemiecki zyskuje stopniowo na znaczeniu dla danej uczennicy lub ucznia w okresie nauki szkolnej i ewentualnie staje się językiem dominującym. Zazwyczaj osoby wielojęzyczne nie rozdzielają ściśle swoich języków i domen językowych, lecz sięgają do całego swojego repertuaru językowego, używając znanych im języków w sposób strategiczny i elastycznie.

„Przechodzenie z języka na język” pomiędzy *językiem kraju pochodzenia* a językiem niemieckim (szwajcarskim), które często można zaobserwować, nie powinno być kategorycznie ukracane ani unikane. Przypomina to sytuację dorastania w środowisku dwóch języków i pomiędzy nimi i może, pod różnymi względami (np. jako pomoc w rozumieniu, wypełnienie luk, w ramach zabawy) być użyteczne (por. tom „Podejście do dialektu i języka standardowego” [„Umgang mit Dialekt und Standardsprache”] z serii materiałów do zajęć z języka kraju pochodzenia, Centrum IPE, Wyższa Szkoła Pedagogiczna Zurych [Zentrum IPE, Pädagogische Hochschule Zürich]).

Obszary kompetencji

Uwagi wstępne dotyczące obszarów kompetencji

Z Programu nauczania 21 [Lehrplan 21] wyróżniono następujące obszary kompetencji i kompetencje. Oczywiście stwierdzenia te odnoszą się do kompetencji w *języku kraju pochodzenia*.

Definicja konkretnych kompetencji i odpowiednich treści (podział według cykli i etapów rozwoju kompetencji) jest zadaniem poszczególnych podmiotów organizujących zajęcia HSK.

Słuchanie

- Uczennice i uczniowie są w stanie wyłować istotne informacje z materiałów audio.
- Uczennice i uczniowie potrafią śledzić rozmowy i wykazywać się uwagą.
- Uczennice i uczniowie są w stanie wyłować istotne informacje z języka mówionego.

Mówienie

- Uczennice i uczniowie są w stanie odpowiednio wykorzystywać swoją motorykę artykulacyjną, aparat artykulacyjny i intonację głosową. Potrafią używać swojego słownictwa aktywnego i wzorców zdaniowych, co zapewnia odpowiednią płynność wypowiedzi, w coraz większym stopniu także w *wariancie standardowym ich języka kraju pochodzenia*.
- Uczennice i uczniowie mogą aktywnie uczestniczyć w dialogu oraz go inicjować.
- Uczennice i uczniowie potrafią adekwatnie i w sposób zrozumiały wypowiadać się w formie monologu (np. wygłaszać referat, recytować wiersz, ...).
- Uczennice i uczniowie potrafią rozważać swoje zachowania językowe, prezentacje, a także zachowania podczas rozmowy.

Czytanie

- Uczennice i uczniowie dysponują podstawowymi umiejętnościami czytania w swoim *języku kraju pochodzenia*.
- Uczennice i uczniowie potrafią, w sposób dostosowany do wieku i do swoich predyspozycji, uzyskiwać istotne informacje z odpowiednich tekstów merytorycznych.
- Uczennice i uczniowie potrafią, w sposób dostosowany do wieku i predyspozycji, czytać odpowiednie teksty literackie, omawiać je i rozwijać swoją strategię czytania.
- Uczennice i uczniowie potrafią rozważać swoje zachowanie podczas czytania i swoje zainteresowania czytelnicze.

Pisanie

- Uczennice i uczniowie potrafią się wyrażać w swoim *języku kraju pochodzenia* pisemnie, w formie dostosowanej do ich wieku i predyspozycji. Wiąże się to także z rosnącą pewnością w używaniu wariantu standardowego. Dysponują przykładowo szerokim repertuarem wzorców zdań oraz wystarczającym słownictwem.
- Uczennice i uczniowie znają różnorodne wzorce tekstów i potrafią je wykorzystywać do tworzenia własnych tekstów zgodnie z, celem wypowiedzi pisemnej w odniesieniu do struktury, treści, języka i formy.
- Uczennice i uczniowie potrafią – w oparciu o dostosowane do ich wieku wskazówki, instrukcje i wzory – budować swoje teksty w sposób logiczny i zrozumiały.
- Uczennice i uczniowie są w stanie – zgodnie z predyspozycjami i wiekiem – formułować swoje teksty w języku standardowym możliwie jak najbardziej poprawnym pod względem formalnym.
- Uczennice i uczniowie mogą analizować swoje procesy pisania i wypowiedzi pisemne, a także ocenić ich jakość.

Aspekty językowe

- Uczennice i uczniowie zastanawiają się – poprzez odpowiednie pytania i zadania – nad kwestiami dotyczącymi ich *języka kraju pochodzenia* (np. rodzajami gramatycznymi, tworzeniem liczby mnogiej i form czasu, *dialektami*, historią itp.). Pomocne są przy tym porównania z językiem niemieckim i ewentualnie z innymi językami nauczanymi lub używanymi w szkole, dzięki którym można odkrywać specyficzne cechy *języka kraju pochodzenia* i je rozpoznawać (*świadomość językowa/language awareness*).
- Uczennice i uczniowie potrafią badać, w jaki sposób używany jest i jak działa dany język.
- Uczennice i uczniowie posiadają zdobytą i utrwaloną podczas nauki szkolnej wiedzę z zakresu ortografii i gramatyki.

Aspekty literackie

- Uczennice i uczniowie znają teksty literackie adekwatne do ich wieku (rymowanki dla dzieci, teksty piosenek, prozę, wiersze, opowieści itp.) z *kultury kraju pochodzenia*.
- Uczennice i uczniowie potrafią prowadzić rozmowy na temat tych tekstów oraz ich rozumienia.
- Uczennice i uczniowie znają literaturę swoich *krajów pochodzenia* (historia, ważne osobistości itp.)
- Uczennice i uczniowie są w stanie porównywać tematycznie powiązane teksty z różnych języków i *kultur*.
- Uczennice i uczniowie doświadczają, rozpoznają i uświadamiają sobie, że teksty literackie pod względem treści, formy i języka celowo stworzono w taki sposób, aby dostarczały wrażeń estetycznych. Znają podstawowe cechy rodzajów i gatunków literackich.

5 Obszar tematyczny „Przyroda, człowiek, społeczeństwo”

Wprowadzenie

Obszar tematyczny „Przyroda, człowiek, społeczeństwo” (NMG) obejmuje cztery kategorie pod względem treściowym: przyroda i technika (NT), gospodarka, praca, gospodarstwo domowe (WAH), obszary, dzieje, społeczeństwa (RZG) oraz religie, kultury, etyka (RKE). W pierwszym i drugim cyklu uwzględniono cztery różne kategorie treściowe w jednym obszarze tematycznym. Toteż „przyroda, człowiek, społeczeństwo” to określenie, które odnosi się zarówno do całego obszaru tematycznego, od pierwszego do trzeciego cyklu, jak również do programu nauczania obszarów tematycznych w pierwszym i drugim cyklu. W trzecim cyklu przedstawiono cztery kategorie w poszczególnych konkretnie ukierunkowanych obszarach tematycznych.

Znaczenie i cele obszaru tematycznego

Uczennice i uczniowie poszerzają swoje kompetencje w zakresie współżycia społecznego z ludźmi o różnym pochodzeniu *kulturowym* w duchu wzajemnego szacunku, poszukiwania kompromisów i ugodowego rozwiązywania konfliktów. Do takich *kompetencji międzykulturowych* przyczynia się wolne od uprzedzeń i analityczne porównanie – czy to różnych regionów pochodzenia, *dialektów*, języków i religii, czy też *krajów pochodzenia* i Szwajcarii bądź *krajów pochodzenia* i innych krajów. Zajęcia promują otwartą postawę w duchu tolerancji. W ten sposób zapobiega się stereotypizacji bądź dyskryminacji poprzez porównania. Przykładowo konkretne dziecko nigdy nie powinno być postrzegane jako „przedstawiciel” określonej religii, grupy etnicznej czy języka.

Uczennice i uczniowie podczas zajęć HSK odnajdują się w swojej sytuacji bycia dzieckiem lub nastolatkiem *dwu- lub wielojęzycznym* z rodziny migrantów lub rodziny *wielojęzycznej*. W grupie uczących się doświadczają one jako obowiązującego języka tego samego *języka kraju pochodzenia*. Różne są jednak ich osobiste doświadczenia i stosunek do *krajów pochodzenia*. Podczas zajęć uwzględnia się różnice w ramach tego samego kraju pochodzenia dotyczące przynależności do grup religijnych, światopoglądu, statusu społecznego, grupy językowej (formy *dialektowe*, *wielojęzyczność*) oraz regionów geograficznych.

Porusza się kwestie związane z systemem wartości obowiązującym w Szwajcarii i *krajach pochodzenia*. Uświadamiając sobie punkty wspólne i różnice, uczennice i uczniowie wykształcają sobie własne poglądy dotyczące różnorodności. Proces ten wspiera rozwój niezależnej osobowości, która integruje różne systemy odniesienia. Jednocześnie wzmacnia on samoświadomość uczennic i uczniów.

Podczas zajęć omawia się zagadnienia szczegółowe i pogłębia znajomość różnych *kultur*. Na podstawie konkretnych sytuacji można dostrzegać powiązania i dokonywać porównań.

Zajęcia uwzględniają doświadczenia będące skutkiem emigracji i imigracji, a także codziennego współżycia społecznego w społeczeństwie *międzykulturowym*.

Uczennice i uczniowie poznają wybrane zagadnienia z historii i geografii *krajów pochodzenia* na przykładowych fragmentach. Tworzą punkty odniesienia do obecnego życia w *krajach pochodzenia* i w Szwajcarii.

Podczas lekcji przedmiotowych uczennice i uczniowie poznają nowe pojęcia, które stanowią podstawę do zdobywania wiedzy, a jednocześnie skutkują poszerzeniem ich kompetencji językowych. Od osoby prowadzącej zajęcia wymaga się dużego poziomu świadomości językowej, aby mogła ona w sposób celowy i jednoznaczny zapewnić niezbędne środki wyrazu oraz słownictwo fachowe na każdych zajęciach i pomagała je przyswoić uczennicom i uczniom.

Obszary kompetencji

Uwagi wstępne dotyczące obszarów kompetencji

Poniżej wymienione kompetencje są ukierunkowane konkretnie na zajęcia HSK i odpowiednio sformułowane, co pozwala uwzględnić specyficzne kwestie podczas zajęć HSK. Główne koncepcje są także odpowiednio ujęte w definicjach kompetencji zawartych w Programie nauczania 21 [Lehrplan 21]. W poniższym zestawieniu konkretne działania podejmowane podczas zajęć HSK przyporządkowano odpowiednim opisom kompetencji w Programie nauczania 21 [Lehrplan 21]. Warto też jednak dodatkowo uwzględnić obszar tematyczny: przyroda, człowiek, społeczeństwo (NMG, cykl 1 i 2), a w przypadku cyklu 3 obszary tematyczne: religie, kultury, etyka (RKE) oraz obszary, dzieje, społeczeństwa (RZG) i gospodarka, praca, gospodarstwo domowe (WAH), a także przyroda i technika (NT) z Programu nauczania 21 [Lehrplan 21]. Podobnie jak w przypadku obszaru tematycznego „Języki”, uczennice i uczniowie powinni na koniec okresu obowiązkowej nauki szkolnej mieć rozwinięte kompetencje w tym zakresie.

Przyroda, człowiek, społeczeństwo – religie, kultury, etyka

- Uczennice i uczniowie potrafią słuchać wypowiedzi innych osób, dostrzegać uczucia i uwzględniać drugą osobę. Na bieżąco weryfikują tworzony przez siebie obraz samych siebie i innych osób.

Połączenie z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]

NMG.10: „Społeczność i społeczeństwo – kształtowanie współżycia społecznego i zaangażowanie”

RKE.5: „Ja i społeczeństwo – kształtowanie własnego życia i życia w społeczności”

- Gruntownie analizują oni różne *światy społeczne* swoich *krajów pochodzenia* i Szwajcarii, rozwijając postawę otwartości na nie. Potrafią analizować odczucia własnej przynależności do różnych *światów społecznych* i integrować je jako elementy własnej osobowości. Znajdują też konstruktywne podejście do kwestii rozbieżnego poczucia lojalności.
- Uczennice i uczniowie potrafią dostrzec, że w relacjach międzyludzkich niezbędny jest wzajemny respekt i przestrzeganie zasad. Mają też jednak świadomość, że takie zasady opierają się na wartościach i normach, które są zmienne i faktycznie się zmieniają.
- Potrafią dostrzec, że odpowiedzi na wiele podstawowych pytań zależą od osobistego systemu wartości i indywidualnego światopoglądu. Znają istotne skale wartości i tradycje ze swoich *krajów pochodzenia* oraz ze Szwajcarii i dostrzegają uwarunkowania takiego osobistego systemu wartości i światopogląd. Znają istotne skale wartości i tradycje z *krajów pochodzenia* i ze Szwajcarii, potrafią je także rozważać.
- Potrafią nazywać uczucia własne i innych osób oraz omawiać nowe wyzwania. Podstawowa wiedza z zakresu procesów mentalnych, duchowych i fizjologicznych człowieka oraz odpowiednie słownictwo w *języku kraju pochodzenia* pomagają im lepiej zrozumieć siebie i innych ludzi, ukierunkowując ich także w ich własnym życiu. Dysponują odpowiednimi pojęciami, dzięki którym mogą rozmawiać o swoich osobistych spostrzeżeniach, odczuciach, potrzebach i sprawach.

Powiązanie z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]

NMG.11: „Badanie i analiza podstawowych doświadczeń, wartości i norm”

RKE.1: „Analiza podstawowych doświadczeń egzystencjalnych”

RKE.2: „Wyjaśnienie wartości i norm, przyjmowanie odpowiedzialności za decyzje”

- Poprzez świadomą analizę wielu doświadczeń z kręgu rodziny, przyjaciół, szkoły, *krajów pochodzenia*, własnej grupy etnicznej i instytucji religijnych uzyskują oni wgląd w różnorodność powiązań i współzależności społecznych. Potrafią dostrzec, że jednostka, stanowiąc część społeczności, podlega jej wpływom, a jednocześnie wpływa także na nią.
- Znają swoje *kraje pochodzenia*.
Znają też osoby należące do różnych grup narodowościowych w krajach pochodzenia i w Szwajcarii i podchodzą do nich w miarę możliwości bez uprzedzeń, starając się przy tym zrozumieć ich wartości i modele życia. Potrafią rozpoznawać obce i własne uprzedzenia i podchodzić do nich w sposób konstruktywny.

Powiązanie z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]

NMG.12: „Spotkanie z religiami i różnymi światopoglądami”

RKE.3: „Rozpoznawanie śladów i wpływu religii w kulturze i społeczeństwie”

RKE.4.4: „Podejście do różnych religii i światopoglądów”

Przyroda, człowiek, społeczeństwo – obszary, dzieje, społeczeństwa

- Treści geograficzne, ekonomiczne i ekologiczne poszerzają wiedzę o *krajach pochodzenia*. Odpowiednia wiedza podstawowa w zakresie ogólnym pomaga im w całościowym podejściu do tych kwestii. Potrafią porządkować i wartościować informacje z różnych źródeł. Pomaga im to także odnaleźć się w ich *krajach pochodzenia*.
- Uczennice i uczniowie rozpoznają, że ludzie wpływają na bieg zdarzeń swoimi odczuciami, myśleniem i działaniem. Zajmują się problemami w skali regionalnej, narodowej i globalnej, uświadamiają sobie, jakie mają one skutki dla ich bezpośredniej przestrzeni życiowej.

Powiązanie z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]

NMG.7: „Odkrywanie i porównywanie różnych sposobów życia i przestrzeni życiowych ludzi”

RZG.2: „Charakteryzowanie sposobów życia i przestrzeni życiowych”

RZG.3: „Analiza relacji człowiek – środowisko”

- Poprzez własne badanie i przy pomocy obrazów, kart i innych mediów (np. stron internetowych w *języku kraju pochodzenia*), dzięki refleksji i porównaniu ze Szwajcarią, uzyskują bardziej zróżnicowany obraz swoich *krajów pochodzenia*.

Powiązanie z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]

NMG.8: „Ludzie wykorzystują przestrzeń – orientowanie się i współtworzenie”

RZG.4: „Orientacja w przestrzeniach”

- Uczennice i uczniowie poznają i uczą się szacunku do dóbr kultury swoich *krajów pochodzenia* z teraźniejszości i przeszłości.
- W oparciu o elementarną wiedzę dającą orientację potrafią uporządkować wydarzenia, rozwój sytuacji i świadectwa z historii i teraźniejszości *krajów pochodzenia*. Historia migracji odgrywa przy tym ważną rolę.
- Analizując wybrane przykłady, dostrzegają, że każde przedstawienie ich jest zabarwione subiektywnie i wiąże się z wartościowaniem. Pojmują, że różne punkty widzenia i zainteresowania można zrozumieć lepiej, umieszczając je w kontekście historycznym.

Połączenie z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]

NMG.9: „Zrozumienie czasu, trwania i przemiany – rozróżnianie historii i opowiadanych historii”

RZG.6: „Objaśnianie ciągłości historii świata i przełomów”

RZG.7: „Analiza kultury historycznej i jej wykorzystanie”

- Wiedzą, jak można angażować się społecznie i samodzielnie wpływać na rozwój obecnej i przyszłej sytuacji oraz ponosić to współodpowiedzialność.
- Znają ważne prawa człowieka, w tym prawa dzieci, i są kierują się nimi.

Połączenie z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]

NMG.10: „Społeczność i społeczeństwo – kształtowanie współżycia społecznego i zaangażowanie”

RZG.8: „Zrozumienie demokracji i praw człowieka oraz angażowanie się na ich rzecz”

Przyroda, człowiek, społeczeństwo – gospodarka, praca, gospodarstwo domowe

- Uczennice i uczniowie analizują formy życia i pracy w *krajach pochodzenia* i mogą porównywać je ze Szwajcarią.
- Mają wgląd w związki pomiędzy polityką, gospodarką a *kulturą*.

Połączenie z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]

NMG.6: „Praca, produkcja i konsumpcja – wykorzystywanie potencjału sytuacji”

WAH.1: „Poznanie świata produkcji i pracy”

WAH.3: „Kształtowanie modelu konsumpcji”

Przyroda, człowiek, społeczeństwo – przyroda i technika

- Uczennice i uczniowie potrafią ocenić powiązania pomiędzy przyrodą, techniką i człowiekiem przez pryzmat zasad uniwersalnych.
- Zajmują się przykładami dotyczącymi przyrody i techniki i poszerzają odnośne słownictwo w swoim *języku kraju pochodzenia*.

Połączenie z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]

NMG.2: „Badanie i zachowanie gatunków zwierząt, roślin i przestrzeni życiowych”

NMG.5: „Odkrywanie potencjału, ocena i zastosowanie osiągnięć i wynalazków technicznych”

NT.1: „Zrozumienie istoty i znaczenia nauk przyrodniczych i techniki”

6 Uwagi dot. zajęć w poszczególnych cyklach

Rys. 2: Zorientowane na rozwój kanały dostępu i obszary tematyczne (por. Program nauczania 21 [Lehrplan 21], rozdział „Główne kwestie omawiane podczas 1. cyklu” wzgl. „Główne kwestie omawiane podczas 2. cyklu”).

Jak opisano w rozdziale 2.3, Ramowy program nauczania HSK różni się od Programu nauczania 21 [Lehrplan] tym, że w Ramowym programie nauczania nabywane kompetencje nie są podzielone na poszczególne cykle i etapy rozwoju kompetencji. Zdefiniowanie kompetencji charakterystycznych dla poszczególnych cykli i odpowiednich treści leży w gestii podmiotów organizujących zajęcia HSK. Poniżej przedstawiono główne rozważania dotyczące poszczególnych cykli.

W przypadku większości kompetencji przez wszystkie trzy cykle pracuje się „na wznoszącej spirali”, bazując na zdobytych już kompetencjach. Niektóre nadbudowywane struktury kompetencji nie pojawiają się jednak z początkiem 1. cyklu, lecz nieco później, ponieważ ich rozwój wymaga spełnienia pewnych przesłanek dotyczących procesów rozwojowych i uczenia się dzieci. Inne nadbudowywane struktury kompetencji kończą się natomiast przed zakończeniem 3. cyklu.

Cykl 1

W 1. cyklu zajęcia są zorientowane wyraźnie na rozwój dzieci i są przede wszystkim na początku organizowane i kształtowane w sposób interdyscyplinarny. Istotną rolę odgrywa zabawa. Aby uwzględnić to ukierunkowanie, w Programie nauczania 21 [Lehrplan 21] dziewięć kanałów dostępu ukierunkowanych na rozwój, wskazuje, jak można nawiązać do rozwoju i nauki dziecka w 1. cyklu.

Dzieci w przedszkolu uczą się poprzez doświadczanie zmysłami i działanie, samodzielnie lub przez naśladowanie. O faktach uczą się zawsze w związkach. To, czego uczą się mimochodem lub nieświadomie, ujmują przy wsparciu osoby prowadzącej zajęcia w konkretne pojęcia i przekształcają w dosłownie wyrażoną wiedzę. Przykładowo, skacząc ze stopnia na schodach, poznają pojęcie „schody”, a jednocześnie także uczą się techniki skakania i poznają odczucia strachu i sukcesu. Dlatego też punktem wyjścia dla zajęć są codzienne przeżycia dzieci, a podczas zajęć pojawiają się okazje do własnego działania i zdobywania doświadczeń.

Zajęcia zapewniają przeżycia, podczas których dzieci uczą się ujmować w słowa i zdania obrazy i wyobrażenia. Wspieranie rozwoju słownictwa uwzględnia – oprócz *świata społecznego* dzieci – również słowa funkcjonalne dotyczące orientacji w przestrzeni (gdzie, z tyłu, nad itp.) oraz związków logicznych (więcej, mniej, tyle samo itp.).

Podczas zajęć dzieci w formie zabawy zapoznają się ze światem ilustrowanych książeczek i tekstami. Dzieci uczą się, że symbole, znaki i piktogramy z ich życia codziennego mają konkretne znaczenie.

Rozpoznają słowo pisane oraz funkcje pisma. Ćwiczą, jak należy obchodzić się z różnymi materiałami piśmienniczymi w sposób celowy i kontrolowany. Zależnie od swoich indywidualnych predyspozycji zaczynają czytać i pisać.

Dla dzieci w pierwszej i drugiej klasie punktem wyjścia są codzienne, osobiste doświadczenia zebrane w rodzinie, w *krajach pochodzenia* i w Szwajcarii. W tym wieku silna jest jeszcze więź z rodziną i ukierunkowanie na wartości, którymi się ona kieruje.

Podczas zajęć wspiera się rozwój we wszystkich obszarach językowych: słuchanie i mówienie, czytanie i pisanie, aspekty językowe, aspekty literackie. Przede wszystkim stosuje się formy nauki przez zabawę, po części jednak także systematyczne i celowe ćwiczenia. Wprowadzenie do czytania i pisania dotyczy nauki alfabetu w języku niemieckim. Wyraźnie zaleca się koordynację działań osoby prowadzącej zajęcia HSK i nauczyciela prowadzącego zajęcia w ramach nauczania obowiązkowego. Jeśli jest to zasadne, osoba prowadząca zajęcia HSK dokonuje porównań do niemieckiego alfabetu, aby uniknąć nieporozumień.

Cykl 2

Dla dzieci w drugim cyklu bardzo ważna jest grupa rówieśnicza. Przejawiają one naturalne zainteresowanie różnymi sposobami życia i *światami społecznymi*, z którymi mają styczność. Generalnie mają pozytywny stosunek do swojego otoczenia (rodzina, szkoła) i raczej go nie kwestionują. Zazwyczaj nie mają one uprzedzeń, są otwarte i spontanicznie podchodzą do swojej i innych *kultur*, interesują się relacjami i więziami ze swoją rodziną w *krajach pochodzenia*.

Podczas zajęć wspiera się rozwój we wszystkich obszarach językowych – słuchanie i mówienie, czytanie i pisanie, aspekty językowe, aspekty literackie. Szczególną uwagę poświęca się rozwojowi kompetencji w wymagających i złożonych rejestrach językowych.

Cykl 3

W cyklu 3 młodzież w coraz większym stopniu wykształca własne krytyczne myślenie, konfrontując swoje wartości z tymi, którym hołduje otoczenie. Wskutek tego młodzi ludzie odwracają się niekiedy od przyjętych wartości i norm lub je idealizują. Nierzadko też kwestionują sens uczestnictwa w zajęciach HSK.

Osoba prowadząca zajęcia HSK rozumie tę sytuację przełomową, mierzy się z nią i w sposób krytyczny przedstawia podczas zajęć różne modele (życiowe), pomagając w ten sposób młodym ludziom lepiej się zorientować, rozwinąć własną osobowość i znaleźć własną drogę. W szczególności wspiera młodych ludzi w procesie integrowania różnych doświadczeń, wartości i poczucia przynależności w ich życiu.

Zajęcia uwzględniają indywidualne zdolności i wiedzę młodych ludzi. Uczennice i uczniowie są zachęceni do wnoszenia swojej wiedzy *międzykulturowej* i *kulturowej* – nie tylko do zajęć HSK, lecz także do lekcji w szkole podstawowej oraz poza szkołą.

Ważne miejsce podczas zajęć zajmuje komunikacja w formie ustnej i pisemnej, rozważania na temat języka i edukacja medialna. Młodzi ludzie mają okazję wykorzystywać zdobyte kompetencje w różnych językach (*języku kraju pochodzenia*, języku niemieckim, francuskim, angielskim), wyprowadzać analogie i dostrzegać powiązania ze swoją wiedzą. W ten sposób mogą poszerzać swoje kompetencje językowe i kompetencję do podejmowania działania.

Podczas zajęć młodych ludzi wspiera się w procesie rozwoju perspektywy zawodowej oraz wchodzenia w świat zawodowy oraz integracji w społeczeństwie w Szwajcarii. W szczególności wzmacnia się ich postrzeganie i umiejętność wykorzystywania *dwu- lub wielojęzycznych kompetencji* oraz *kompetencji międzykulturowych* jako dodatkowych zasobów.

7 Glosariusz

W poniższych wyjaśnieniach opisano, jak należy rozumieć odpowiednie pojęcia użyte w niniejszym tekście. Jeśli nie wskazano inaczej, poniższe rozważania oparte są o *Ramowy program nauczania ojczystego języka i kultury* Kuratorium Oświaty Kantonu Zurych [Bildungsdirektion des Kantons Zürich] oraz o publikację *Zajęcia z języka ojczystego*, która została wydana przez Sekretariat Generalny EDK [Generalsekretariat der EDK].

Dwujęzyczność

→ Patrz *Drugi język*.

Dialekt

Dialekt ew. gwara to lokalny lub regionalny wariant języka standardowego (np. niemieckiego) lub innego języka regionalnego (np. szwajcarskiego niemieckiego).

Może on w większym lub w mniejszym stopniu różnić się od danego wariantu standardowego *języka pochodzenia*, a częściowo funkcjonować jako *język lokalny* w regionie.

Pierwszy język (L1), język pochodzenia

Jako pierwszy język określa się pierwszy język socjalizacji, czyli język, którego dana osoba, w ujęciu chronologicznym, nauczyła się jako pierwszego. W codziennym życiu nazywa się go także „*językiem macierzystym*”. Wiele dzieci uczy się jako pierwszego nie tylko jednego, lecz dwóch lub więcej języków. W takim przypadku, jeśli dana osoba ma kilka języków pierwszych, mówi się o dwujęzyczności równoczesnej. Pierwszy język może w ciągu życia pozostać językiem dominującym, może on jednak także częściowo stracić na znaczeniu – szczególnie jeśli nie pokrywa się on z językiem, w którym prowadzone są zajęcia/lekcje ani nie jest *lokalnym językiem* w miejscu zamieszkania danej osoby.

Język pochodzenia danej osoby to język lub dialekt, który jest uznawany za wariant lokalny lub *wariant standardowy* w jej *krajach pochodzenia* lub regionach pochodzenia. Jeśli dana osoba należy do drugiej lub trzeciej generacji imigrantów, jej język pochodzenia nie musi koniecznie być także jej pierwszym językiem.

Język specjalistyczny

Język specjalistyczny to odmiana *wariantu standardowego języka pochodzenia*, która charakteryzuje się specjalistycznym dla danej dziedziny słownictwem.

Język obcy

Język obcy jest językiem, którego uczy się dodatkowo, oprócz własnego pierwszego języka i poza miejscem, w którym jest on uznawany za *język lokalny*. Język obcy różni się tym od języka drugiego, który został przyswojony w kraju języka docelowego. Nauczaniem określonych języków obcych zajmuje się szkoła publiczna. W szkołach publicznych w szwajcarskich kantonach zazwyczaj nauczane są oficjalne języki innych części kraju oraz język angielski jako języki obce.

Wielojęzyczność funkcjonalna

Jako wielojęzyczność funkcjonalną określa się zdolność danej osoby do komunikowania się w wielu sytuacjach, z uwzględnieniem kontekstu sytuacyjnego oraz określonych potrzeb. Ten rodzaj kompetencji językowej jest przeciwieństwem zrównoważonej, symetrycznej *wielojęzyczności*. Podnosząc wartość *wielojęzyczności* funkcjonalnej, uznaje się, że istnieją różne, w różnym stopniu wykształcone umiejętności podstawowe w ramach kompetencji językowej. W ten sposób nie zawsze konieczne jest osiągnięcie najwyższego poziomu każdej umiejętności podstawowej, czasami do realizacji własnych celów wystarczy opanować tylko określone umiejętności i być w stanie je wykorzystywać w wymiarze funkcjonalnym. Rozwój *wielojęzyczności* funkcjonalnej jest jednym z celów nauki w szkole publicznej.

Kraje pochodzenia, państwa pochodzenia

Kraje pochodzenia to te państwa, w których dana osoba bądź osoba uprawniona do wychowania (lub dalsi krewni) mieszkali wcześniej lub wciąż tam mieszkają. Ludzie mogą czuć się w różnym stopniu związani ze swoimi krajami pochodzenia, co może przykładowo być zależne od tego, do którego pokolenia migrantów należą.

Język literacki

→ Patrz *Wariant standardowy języka kraju pochodzenia*.

Tożsamość, tożsamość dwu-/wielokulturowa

(Indywidualna) tożsamość jest rozumiana jako specyfika istoty ludzkiej i samopoznanie swojego ja. Tożsamości są procesualne i dynamiczne. Tworzy się je poprzez interakcje społeczne, zwłaszcza poprzez język. Tożsamość dwu-/wielokulturowa jest rozumiana jako poczucie przynależności do dwóch (lub więcej) różnych zbiorowości jednocześnie i identyfikowanie się z częścią ich wartości i postaw.

Integracja

Integracja jest tutaj rozumiana jako proces, w którym osoby i grupy o różnym pochodzeniu społecznym, *kulturowym* i językowym osiągają udział w życiu społecznym i politycznym społeczeństwa na równych prawach, z poszanowaniem dla ich szczególnego dziedzictwa językowego i *kulturowego*.

Kompetencja

Definicja „kompetencji” w rozdziale „Podstawy” Programu nauczania 21 [Lehrplan 21] oparta jest na rozważaniach Franza E. Weinerta. Według niego kompetencje obejmują „kilka aspektów związanych z treścią i procesami: zdolności, umiejętności i wiedzę, a także gotowość, postawy i nastawienia. [...] Aspekty kompetencji mogą mieć zarówno charakter merytoryczny, jak i pozamerytoryczny. Kompetencje merytoryczne dotyczą wiedzy specjalistycznej oraz związanych z nią zdolności i umiejętności. Kompetencje uniwersalne odnoszą się do wiedzy i umiejętności, które są istotne zarówno dla uczenia się w szkole jak i poza nią. Są to kompetencje personalne, społeczne i metodologiczne”.

Kultura

Kultura jest zdefiniowana w niniejszym Ramowym programie nauczania jako całość unikalnych intelektualnych, materialnych i emocjonalnych aspektów, które charakteryzują społeczeństwo lub grupę etniczną. Obejmuje to nie tylko sztukę i literaturę, lecz także formy życia, podstawowe prawa człowieka, systemy wartości, tradycje i wierzenia. Jednostek nie można zredukować do ich kultury czy grupy etnicznej. Niekoniecznie muszą posiadać określone właściwości, cechy lub przejawiać zachowania tylko dlatego, że są przedstawicielami określonej kultury. Co więcej, kultura społeczeństwa lub grupy etnicznej nie jest ani jednorodna, ani statyczna ani kompletna. To raczej praktyka kulturowa stale generuje nowe znaczenia, a różne praktyki kulturowe przenikają się wzajemnie.

Świat społeczny

W Ramowym programie nauczania świat społeczny rozumie się jako całość wszystkich rzeczy, wydarzeń i okoliczności, z którymi ludzie mają do czynienia w swojej teraźniejszości. Świat społeczny jest tylko fragmentem całego świata – zależnie od indywidualnej sytuacji życiowej. Ramowy program nauczania nie dokonuje wyraźnego rozróżnienia pomiędzy *kulturą* a światem społecznym, jednak w przypadku tego drugiego pojęcia podkreśla on związek jednostki z jej teraźniejszością oraz z jej własnymi działaniami i mową.

Język lokalny

Język lokalny, to język, w którym porozumiewa się większość mieszkańców danego miejsca. W przypadku Szwajcarii językami lokalnymi są albo szwajcarskie *dialekty* niemieckie, albo języki francuski, włoski lub retoromański.

Wielojęzyczność, wielojęzyczny

Termin „wielojęzyczność” odnosi się do zjawiska posiadania kompetencji w trzech bądź więcej językach. Pojęcie to może się odnosić zarówno do jednostek, jak i do całych społeczeństw. W Szwajcarii jest ono czasem także używane do opisanie zjawiska posługiwania się czterema językami narodowymi. W niniejszym Ramowym programie nauczania mówimy o osobie wielojęzycznej, gdy posiada ona czynne lub bierne kompetencje w trzech lub więcej językach – niezależnie od indywidualnego stosunku wobec tych języków (*pierwszy język, drugi język, język kraju pochodzenia, język obcy*). W tym rozumieniu dziecko jest przykładowo uważane za wielojęzyczne również wtedy, gdy posługuje się językiem niemieckim jako *językiem pierwszym* i dodatkowo także dwoma *językami obcymi*.

→ Patrz także *dwu- lub wielojęzyczność*.

Język macierzysty

Język macierzysty to język przyswojony jako pierwszy, będący *pierwszym językiem*. Termin ten jest nieprecyzyjny, ponieważ zakłada, że tylko matka ma decydujące znaczenie dla przyswojenia pierwszego języka. W Ramowym programie nauczania używa się zatem tylko terminu *pierwszy język*.

Świadomość językowa (language awareness)

Świadomość językowa (lub language awareness) odnosi się do sprecyzowanej wiedzy o języku, świadomego postrzegania języka oraz uwrażliwienia na użycie języka i procesy uczenia się. Obejmuje to komunikację metajęzykową, np. na temat oddzielania lub mieszania języków, a także porównań języków, np. pomiędzy *pierwszym językiem a drugim językiem* bądź językiem standardowym a

dialektem. Cele pedagogiczne świadomości językowej to m.in. ciekawość i zainteresowanie językiem (językami), zwracanie uwagi na różnorodność językową i jej uznawanie (w klasie, w społeczeństwie), a także spojrzenie na języki i interakcję z wielu perspektyw.

Wariant standardowy języka kraju pochodzenia

Znormalizowana wersja języka, skodyfikowana w słownikach i gramatykach, uznana za wiążącą wersja języka to wariant standardowy *języka kraju pochodzenia*. Jest on czasem nazywany również językiem pisanym, *językiem literackim* i generalnie odróżnia się go od *dialektów*. Jeśli wariant standardowy jest zawsze używany w określonych (np. oficjalnych) sytuacjach, jednak w życiu codziennym mówi się *dialektem*, takie zjawisko określa się mianem dyglosji. Opanowanie wariantu standardowego jest uważane za główny cel dydaktyki językowej w szkole publicznej i podczas zajęć HSK.

Kompetencja międzykulturowa, uczenie się międzykulturowe

Kompetencja międzykulturowa odnosi się do zdolności do pomyślanej interakcji z ludźmi z różnych środowisk kulturowych. Może być rozwijana poprzez uczenie się międzykulturowe i wspierana przez doświadczenia w różnych *światach społecznych*.

Drugi język (L2)

Drugi język to język, który jest przyswajany – w kolejności chronologicznej – jako drugi. W przypadku osób ze środowisk migracyjnych jest to często język, który umożliwia im uczestnictwo w życiu społecznym i kulturze pisanej lokalnej społeczności językowej, np. język niemiecki w niemieckojęzycznej części Szwajcarii. Drugi język odróżnia się od *języków obcych* tym, że jest on zwykle lub często niezbędny do funkcjonowania w życiu codziennym. Jeśli jednak osoby należą już do drugiego lub trzeciego pokolenia imigrantów, *język lokalny* może jednak także być *pierwszym językiem*, a *język kraju pochodzenia* drugim językiem ew. L2 może stać się dominującym językiem w trakcie nauki szkolnej.

Akwizycja drugiego języka

W dydaktyce językowej dokonuje się rozróżnienia pomiędzy akwizycją języka drugiego a *akwizycją języka obcego*. Jeśli osoba przyswaja swój drugi język w regionie, gdzie język ten jest używany jako *język lokalny*, jest to przyswajanie języka drugiego. Odpowiednie zajęcia językowe są rozpatrywane w oddzielnej dydaktyce językowej, która różni się od dydaktyki przyswajania *pierwszego języka* i języka obcego.

Dwu- lub wielojęzyczność, dwu-lub wielojęzyczny

W najszerszym znaczeniu osoba dwu- lub wielojęzyczna to taka, która posiada czynne lub bierno kompetencje w dwóch lub więcej językach. W niniejszym Ramowym programie nauczania stosuje się jednak węższą definicję: tylko osoby posługujące się językiem niemieckim i jednym lub kilkoma *językami kraju pochodzenia* innymi niż język niemiecki są określane jako osoby dwu- lub wielojęzyczne.

8 Załączniki

Załącznik I: Warunki ramowe w kantonie Zurych

W niniejszym Załączniku dokonano najpierw przeglądu obowiązujących w kantonach i prawnych podstaw do prowadzenia zajęć HSK. Następnie Urząd Szkolnictwa Podstawowego kantonu Zurych [Volksschulamt Zürich] opisuje praktykę (procedury, organizację, współpracę), która została wypracowana w oparciu o warunki prawne.

Podstawy międzykantonalne

Konferencja Dyrektorów ds. Wychowania poszczególnych kantonów (EDK) wielokrotnie odnosiła się do kwestii zajęć HSK. W swoich „Zaleceniach dotyczących szkolenia dzieci obcojęzycznych” [„Empfehlungen zur Schulung der fremdsprachigen Kinder”] z dnia 24 października 1991 roku potwierdziła ona podstawowe prawo dzieci ze środowisk migracyjnych do „kultywowania języka i kultury kraju pochodzenia”. W szczególności EDK zaleca właściwym organom na szczeblu kantonalnym ew. lokalnym:

- wspieranie zajęć HSK w odpowiedniej formie i w miarę możliwości włączenie ich do czasu nauczania w wymiarze co najmniej dwóch godzin lekcyjnych tygodniowo,
- nieodpłatne zapewnienie potrzebnego wyposażenia szkolnego,
- promowanie współpracy między nauczycielami w szkołach, gdzie realizowany jest obowiązek szkolny, i osobami prowadzącymi zajęcia HSK,
- umieszczenie na świadectwie szkolnym informacji o uczestnictwie w zajęciach HSK i ewentualnie oceny,
- informowanie rodziców ze środowisk migracyjnych o ofertach edukacyjnych,
- uwzględnianie w ocenach uczniów, a także w decyzjach dotyczących promocji i selekcji, kompetencji w zakresie języka kraju pochodzenia nabytych podczas zajęć HSK.

W swojej krajowej strategii dotyczącej nauczania języków z 2004 roku EDK przewiduje również promowanie *języków krajów pochodzenia* dzieci ze środowisk migracyjnych podczas zajęć HSK (por. Nauczanie języków w ramach obowiązku szkolnego: strategia EDK i plan działań na rzecz ogólnokrajowej koordynacji z dnia 25 marca 2004 r.). Ten sam cel jest realizowany przez międzykantonalne porozumienie w sprawie harmonizacji szkolnictwa obowiązkowego, ponieważ kantony, które podpisały umowę międzykantonalną [Konkordatskantone], zobowiązują się do zapewnienia wsparcia organizacyjnego dla neutralnych pod względem religijnym i politycznym kursów HSK (por. Międzykantonalne porozumienie w sprawie harmonizacji kształcenia obowiązkowego (HarmoS) [Interkantonale Vereinbarung über die Harmonisierung der obligatorischen Schule] z dnia 14 czerwca 2007 r.). Od 2011 roku Konfederacja Szwajcarska wspiera projekty dotyczące zajęć HSK w myśl ustawy o językach (por. Ustawa federalna o językach narodowych i porozumieniu między wspólnotami językowymi (Ustawa o językach, SpG) [Bundesgesetz über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften] z dnia 5 października 2007 roku oraz Rozporządzenia o językach narodowych i porozumieniu między wspólnotami językowymi (Rozporządzenie o językach, SpV) [Verordnung über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften] z dnia 4 czerwca 2010 r.).

Podstawy prawne w kantonie Zurych

W kantonie Zurych nauczanie HSK jest prawnie uregulowane Ustawą o szkołach podstawowych [Volksschulgesetz] oraz Rozporządzeniem o szkołach podstawowych [Volksschulverordnung]:

Ustawa o szkołach podstawowych z dnia 7 lutego 2005 r.

§ 15.

- ¹ Dyrekcja może akredytować kursy ojczystego języka i kultury oferowane przez instytucje pozaszkolne.
- ² Rozporządzenie reguluje wymagania dotyczące akredytacji i jej skutki.

Rozporządzenie o szkołach podstawowych z dnia 28 czerwca 2006 r.

§ 13.

- ¹ Na kursach języka ojczystego i kultury obcojęzyczne uczennice i uczniowie poszerzają znajomość swojego pierwszego języka oraz wiedzę na temat kultury swojego kraju pochodzenia.
- ² Kursy są organizowane przez ambasady lub konsulaty krajów pochodzenia. Kuratorium Oświaty [Bildungsdirektion] może także akredytować kursy organizowane przez inne podmioty.
- ³ Kursy są akredytowane, kiedy odpowiadają Ramowemu programowi nauczania wydanemu przez Radę ds. Oświaty [Bildungsrat], są neutralne pod względem politycznym i wyznaniowym oraz nie są zorientowane na zysk. Kursy obejmują co najwyżej cztery lekcje tygodniowo, a w przedszkolu i w 1. klasie na etapie edukacji podstawowej maksymalnie dwie lekcje tygodniowo.
- ⁴ Nauczyciele muszą posiadać kwalifikacje pedagogiczne i wystarczającą znajomość języka niemieckiego, a także uczestniczyć w obowiązkowych kursach doszkalających.

§ 14

- ¹ W miarę możliwości, kursy powinny odbywać się poza godzinami lekcyjnymi.
- ² Gminy
 - a. zapewniają nieodpłatnie odpowiednie pomieszczenia,
 - b. zwalniają uczniów z regularnych lekcji na maksymalnie dwie lekcje tygodniowo, jeśli kursy odbywają się w godzinach lekcyjnych,
 - c. zgłaszają Kuratorium Oświaty [Bildungsdirektion] wszelkie niedociągnięcia w realizacji kursów.
- ³ Oceny z kursu są wpisywane na świadectwo.
- ⁴ Kuratorium Oświaty [Bildungsdirektion] określa procedurę zgłaszania. W pozostałym zakresie za organizację i prowadzenie kursów odpowiada organizator, w szczególności za finansowanie oraz wybór, zatrudnienie kadry nauczycielskiej i nadzór nad nią.

Organizacja i prowadzenie zajęć w kantonie Zurych

Poniżej opisana jest praktyka prowadzenia zajęć HSK w kantonie Zurych, która rozwinęła się w kantonie ze względu na uwarunkowania prawne. Tematy niniejszego podrozdziału [przyp. tłum. – w oryginale] są uporządkowane w kolejności alfabetycznej.

Akredytacja organizatorów

Kuratorium Oświaty [Bildungsdirektion] może akredytować kursy HSK prowadzone przez organizatorów spoza szkół w przypadku spełnienia wymogów prawnych oraz wewnętrznych wytycznych. Urząd Szkolnictwa Podstawowego [Volksschulamt] reguluje i prowadzi procedurę akredytacji. Jeśli dla danego języka prowadzone są już akredytowane kursy HSK, należy skontaktować się z obecnym organizatorem i podjąć starania na rzecz współpracy. Celem jest stworzenie jednolitej, szeroko zakrojonej oferty zajęć HSK dla poszczególnych języków.

Aby kursy HSK danego organizatora uzyskały akredytację, musi on w szczególności zapewnić, że

- kursy będą zgodne z Ramowym programem nauczania HSK i neutralne pod względem politycznym i wyznaniowym,
- dostępna będzie kadra nauczycielska HSK z odpowiednią znajomością języka niemieckiego,
- kursy nie będą ukierunkowane na zysk,
- podjęta zostanie współpraca z miejscowymi szkołami i Kuratorium Oświaty [Bildungsdirektion].

Zaświadczenie i wpis na świadectwie

Patrz rozdział 3, strona 9

Nadzór

Zajęcia HSK podlegają nadzorowi pedagogicznemu i osobowemu organizatorów. Jeśli chodzi o kwestie uregulowane w Rozporządzeniu o szkołach podstawowych [Volksschulverordnung], podlegają one nadzorowi rad szkolnych [Schulpflege].

Obowiązkiem organizatorów jest monitorowanie frekwencji i podejmowanie ewentualnych środków wobec kursantów, którzy nie uczęszczają na zajęcia. Organizatorzy są zobowiązani umożliwić radom szkolnym [Schulpflege], na ich żądanie, wgląd w rejestr frekwencji i kontrolę przebiegu lekcji. Prawo do kontroli przysługuje także personelowi nauczycielskiemu ze szkoły podstawowej, który zwalnia dzieci z zajęć w celu uczestnictwa w kursach HSK.

Jeśli nie można bezpośrednio usunąć ewentualnych nieprawidłowości wspólnie z zaangażowaną kadrą nauczycielską, organizowana jest rozmowa pomiędzy daną radą szkolną [Schulpflege] a organizatorem. W razie nieusunięcia poważnych uchybień pomimo upomnienia, Kuratorium Oświaty [Bildungsdirektion] może, na wniosek rad szkolnych [Schulpflege], cofnąć uprawnienia organizatora do prowadzenia przedmiotowych zajęć w szkole podstawowej.

Finansowanie

Finansowanie zajęć HSK leży w gestii organizatorów. Nieliczne spośród wspólnot szkolnych [Schulgemeinde] wnoszą wkład finansowy lub same zatrudniają poszczególne osoby prowadzące zajęcia HSK. W przypadku większości organizatorów wkład wnoszą także rodzice.

Kadra nauczycielska HSK

Dobór i zatrudnienie kadry nauczycielskiej HSK leży w gestii organizatora.

Organizatorzy dbają o to, aby osoby prowadzące zajęcia HSK, które podejmują nową działalność nauczycielską w kantonie,

- posiadały odpowiednie kwalifikacje pedagogiczne (dyplom nauczycielski lub odpowiednik tego wykształcenia bądź odpowiednie doświadczenie i kursy doszkalające),
- dysponowały wystarczającymi kompetencjami mówionego języka niemieckiego (takie osoby potwierdzają poprzez okazanie certyfikatu, że osiągnęły poziom B1 wg Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ)),
- uczestniczyły w spotkaniu informacyjnym organizowanym przez Kuratorium Oświaty [Bildungsdirektion] (Urząd Szkolnictwa Podstawowego [Volksschulamt]),
- ukończyły moduł wprowadzający oferowany przez Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Zurychu [Pädagogische Hochschule Zürich] na zlecenie Kuratorium Oświaty [Bildungsdirektion].

Jeśli osoba prowadząca zajęcia HSK nie spełnia powyższych wymagań, Kuratorium Oświaty [Bildungsdirektion] wzywa danego organizatora do podjęcia środków naprawczych. Kuratorium Oświaty [Bildungsdirektion] może w miarę potrzeby cofnąć zgodę dla danej osoby prowadzącej kurs HSK na prowadzenie akredytowanych w kantonie kursów HSK.

Znajomość sytuacji i warunków w szkole przekłada się korzystnie na działalność nauczycielską osób prowadzących kursy HSK. Dlatego też zaleca się organizatorom nie zmieniać osób prowadzących zajęcia HSK po paru latach (brak „zasady rotacji”).

Informacja i zgłoszenie

Zarówno poszczególni organizatorzy, jak i miejscowe szkoły oraz Urząd Szkolnictwa podstawowego [Volksschulamt] informują dane dzieci bądź ich rodziców o istniejącej ofercie zajęć. W zajęciach mogą uczestniczyć dzieci od wieku przedszkolnego bądź późniejszego – zależnie od oferty dla danego języka. Nauczyciele szkoły podstawowej rozdaje rodzicom w styczniu formularz zgłoszeniowy.

Rodzice zgłaszają swoje dziecko bezpośrednio u osoby, która koordynuje kursy HSK danego organizatora. Organizatorzy informują rodziców z odpowiednim wyprzedzeniem i bezpośrednio o konkretnych zajęciach (terminy, miejsca, osoba prowadząca zajęcia HSK) bądź o ich ewentualnym niedościsłu do skutku. Zasadniczo zajęcia rozpoczynają się wraz z początkiem roku szkolnego. Zgłoszenie zobowiązuje do regularnego uczestnictwa w zajęciach i jest wiążące do momentu jego odwołania przez rodziców lub do końca obowiązkowego okresu nauki szkolnej.

Środki dydaktyczne i pomoce naukowe

Zakup środków dydaktycznych leży w gestii organizatorów.

Wspólnotom szkolnym [Schulgemeinde] zaleca się nieodpłatne udostępnienie technicznych środków dydaktycznych (kopiarki oraz, w miarę możliwości, projektora, komputera, zapewnienie dostępu do Internetu itp.) oraz pomocy naukowych (kredy, zeszytów, papieru itp.).

Terminy zajęć i pomieszczenia do prowadzenia zajęć

Uczennice i uczniowie uczęszczają na zajęcia HSK na poziomie przedszkolnym oraz w 1. klasie na etapie edukacji podstawowej w wymiarze maksymalnie dwóch lekcji, a w kolejnych klasach maksymalnie czterech lekcji tygodniowo. Zajęcia HSK odbywają się, w miarę możliwości, w ramach zwykłych godzin lekcyjnych (od godz. 8 do 12, 13.30 do 17). Mogą także odbywać się w wymiarze maksymalnie dwóch lekcji zamiast zwykłych zajęć. W takim przypadku dzieci uczestniczące w kursie są zwolnione z odpowiednich lekcji.

Organizatorzy składają wniosek u osób odpowiedzialnych w miejscowej szkole o udostępnienie pomieszczenia w szkole i wskazują pożądane godziny zajęć. Ostateczne terminy zajęć są uzgadniane po konsultacji pomiędzy organizatorami i osobami odpowiedzialnymi na miejscu.

Zajęcia HSK odbywają się zasadniczo w pomieszczeniach publicznej szkoły podstawowej, w miarę możliwości, w pobliżu miejsca zamieszkania dzieci. W miarę możliwości wspólnoty szkolne [Schulgemeinde] udostępniają do tego celu nieodpłatnie odpowiednie pomieszczenia szkolne. Osoby prowadzące zajęcia HSK dbają o przestrzeganie regulaminu.

Organizatorzy informują miejscowe osoby odpowiedzialne w danej szkole na początku roku szkolnego o ostatecznym trybie organizacji zajęć (klasy, godziny, pomieszczenia, osoba prowadząca zajęcia HSK). Organizatorzy przekazują te informacje także Urzędowi Szkolnictwa Podstawowego [Volksschulamt], który w ten sposób posiada wiedzę o zajęciach HSK i wspiera ich koordynację.

Współpraca pomiędzy kadrą nauczycielską HSK i miejscową szkołą

Zaleca się, aby personel nauczycielski szkoły podstawowej i kadra nauczycielska HSK pozostawały w kontakcie. Wskazane jest, aby kierownictwa szkół zapraszały kadrę nauczycielską HSK na konferencje szkolne dotyczące kwestii interesujących dla obydwu stron. Mogą także zapraszać ją okazjonalnie – przykładowo raz w roku – na spotkania w celu wymiany doświadczeń. Celem takich spotkań może być wzajemne poznanie się, wymiana informacji i doświadczeń czy też omówienie wspólnych kwestii.

Zajęcia HSK stanowią ofertę w ramach szkoły podstawowej. Wskazany jest udział kadry nauczycielskiej HSK w aktywnościach w szkole oraz w procesach rozwoju szkoły. Szczególnie szkoły o wysokim odsetku uczniów dwu- lub wielojęzycznych odnoszą korzyści ze zinstytucjonalizowanej współpracy. Może to oznaczać, że wspiera się wspólnie poszczególne dzieci, realizuje wielojęzyczne i *międzykulturowe* projekty edukacyjne bądź wspólnie przekazuje się informacje rodzicom i świadczy doradztwo na ich rzecz. Nie tylko nauczyciele klasowi w szkole, gdzie realizowany jest obowiązek szkolny, lecz także specjaliści w szkole podstawowej, np. nauczyciele języka niemieckiego jako drugiego języka (DaZ), mogą czerpać korzyści z tej współpracy. Odpowiednio wykwalifikowana kadra nauczycielska HSK

efektywnie transponuje i przekazuje treści *międzykulturowe*. Bardzo wskazane jest, aby włączać kadre nauczycielską HSK w proces oceny dotyczący uczennic i uczniów, z którymi nauczyciele ci mają zajęcia, do procesu oceny nauki, do rozmów prowadzonych w szkole, do procesu podejmowania decyzji dotyczących przebiegu edukacji.

Urząd Szkolnictwa Podstawowego [Volksschule] zaleca szkołom, w których kształci się duży odsetek dzieci dwu- lub wielojęzycznych, aby postrzegać zajęcia HSK jako część procesu wspierania rozwoju językowego i włączać je do miejscowego programu szkolnego.

Wspieranie współpracy pomiędzy szkołą a rodzicami

Współpraca pomiędzy szkołą a domem rodzinnym ma generalnie duży wpływ na uczenie się i sukcesy szkolne dzieci i młodzieży. Na sukcesy szkolne pozytywnie wpływa regularny kontakt kadry nauczycielskiej HSK z rodzicami, przekazywanie im informacji o tym, co dzieje się w szkole oraz omawianie z nimi, w jaki sposób mogą oni wspierać dziecko w nauce.

Kadra nauczycielska HSK może wspierać nauczycieli szkoły podstawowej we współpracy z rodzicami. Przykładowo może ona współpracować podczas spotkań lub zapewnić wsparcie tłumaczeniowe w czasie rozmów indywidualnych. Nauczyciele HSK mogą także zajmować się pośrednictwem *międzykulturowym*, które wymaga dobrej znajomości dwóch języków i systemów szkolnictwa. Mogą oni podejmować takie działania po uzgodnieniu z personelem nauczycielskim i władzami szkoły.

Współpraca z radami szkolnymi [Schulpflege]

Miejscowe władze szkoły przyczyniają się do tego, aby zajęcia HSK odbywały się w dobrych warunkach w szkole podstawowej. Zaleca im się zaangażowanie w razie potrzeby odpowiedzialnej osoby do koordynacji działań gminy czy jednostki szkolnej. Jej zadaniem byłoby dokonywanie wcześniejszych uzgodnień i wspieranie współpracy w zakresie tworzenia planu lekcji i zapotrzebowania na sale lekcyjne.

Współpraca i koordynacja na szczeblu kantonów

Ze strony Kuratorium Oświaty [Bildungsdirektion] Urząd Szkolnictwa Podstawowego [Volksschulamt] jest odpowiedzialny za koordynację zajęć HSK i ich wsparcie administracyjne. Po stronie oferentów leży wyznaczenie przez każdego organizatora osoby odpowiedzialnej za koordynację na szczeblu lokalnym i kantonalnym oraz współpracę z Urzędem Szkolnictwa Podstawowego [Volksschulamt].

Dwa gremia dbają o wymianę ważnych informacji, wyjaśnianie kwestii koncepcyjnych i organizacyjnych i omawianie aspektów pedagogicznych. Są to: „Konferencja HSK” [HSK-Konferenz] i „Komisja Konferencji HSK” [Ausschuss der HSK-Konferenz]. W skład Konferencji HSK wchodzi organizatorzy oraz przedstawiciele struktur szkół powszechnych (po jednym przedstawicielu kadry nauczycielskiej, kierownictwa szkoły, osób prowadzących zajęcia z języka niemieckiego jako drugiego języka (DaZ) oraz prezydentów szkół). Dodatkowo w posiedzeniu Komisji HSK [HSK-Ausschuss] bierze także udział Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zurychu [Pädagogische Hochschule Zürich], która oferuje dalsze kształcenie dla osób prowadzących zajęcia HSK na zlecenie Kuratorium Oświaty [Bildungsdirektion]. W komisji Konferencji HSK [HSK-Konferenz] zasiadają wybrane przedstawicielki i przedstawiciele organizatorów zajęć HSK.

Organizatorzy zajęć HSK składają regularnie sprawozdanie Urzędowi Szkolnictwa Podstawowego [Volksschulamt] ze swojej działalności. W tym celu odpowiadają na konkretne pytania i przedkładają swoje przetłumaczone na język niemiecki programy nauczania i inne dokumenty.

Załącznik II: Etapy i tematy – zestawienie

Niniejsza lista tematów ma zapewnić wsparcie w procesie planowania i kształtowania zajęć. Jest to zestawienie tematów, które mogą być omawiane na poszczególnych etapach zajęć HSK. Obejmuje ona bardzo wiele propozycji tematów. Ze względu na ograniczoną liczbę lekcji osoba prowadząca zajęcia musi dokonać wyboru.

Tematy są częścią Programu nauczania 21 [Lehrplan 21] i są omawiane w klasach realizujących obowiązek szkolny w szkołach podstawowych. Poniższe zestawienie zawiera linki do odpowiednich obszarów kompetencji wymienionych w Programie nauczania 21 [Lehrplan 21] odpowiadających poszczególnym tematom.

Temat

Ja i inni – zasady współżycia społecznego

Powiązanie tematu z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]:

[NMG.10](#) | [RKE.1](#) | [RKE.2](#) | [RKE.5](#)

Cykl 1

- Wzajemne poznawanie się, powitanie, przedstawianie się
- Formy towarzyskie i zasady dobrego wychowania
Przedszkole / szkoła: Zasady, procedury i normy, rytuały
- Robienie lub doświadczanie czegoś razem z innymi; przyjaźń; kłótnia; co mogę już zrobić samodzielnie

Cykl 2

- Różne grupy i kultury: te same i różne zasady i wartości, wzajemny szacunek i wzajemne uznanie, konflikty i strategie ich rozwiązywania
- Kim jestem: co sprawia, że jestem sobą, gdzie przynależę
- Role płciowe: chłopcy – dziewczynki
- Prawa dzieci

Cykl 3

- Jednostka i grupa, przynależność i inność
- Współistnienie większości i mniejszości: rasizm, aktualne debaty i wydarzenia
- Wzory do naśladowania i idole: sport, nauka, kultura i historia
- Relacje z własną płcią i płcią przeciwną (również oczekiwania uwarunkowane kulturowo)
- Prawa człowieka

Temat

Rodzina

Powiązanie tematu z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]:

[NMG.10](#) | [RKE.2](#) | [RKE.5](#)

Cykl 1

- Moja rodzina i krewni; zasady i normy w rodzinie

Cykl 2

- Podział pracy i zadań w rodzinie
- Historia mojej rodziny: pokolenia i drzewo genealogiczne
- Różne formy rodziny

Cykl 3

- Role członków rodziny: przemiany na przestrzeni czasu, różnice kulturowe
- Moje (własne) rozumienie ról
- Funkcje i formy rodziny w zależności od historii i kultury
- Własne wartości; etyka

Temat

Rozrywka i czas wolny

Powiązanie tematu z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]:

[NMG.10](#) | [RKE.5](#)

Cykl 1

- Zabawa: wspólna, w różnych miejscach, różnymi zabawkami, nowoczesne i tradycyjne gry i zabawki
- Czas wolny i hobby
- Narzędzia i sprzęt roboczy

Cykl 2

- Rekreacja i wypoczynek
- Zajęcia rekreacyjne; sport; grupa rówieśnicza; stowarzyszenia
- Korzystanie z mediów cyfrowych i innych mediów
- Reklama

Cykl 3

- Rekreacja i wypoczynek
- Zajęcia rekreacyjne; kluby młodzieżowe; kultury młodzieżowe (muzyka, język); grupa rówieśnicza; stowarzyszenia
- Korzystanie z mediów cyfrowych i innych mediów
- Reklama

Temat

Mieszkanie, dzielnica i miasto

Powiązanie tematu z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]:

[NMG.8](#) | [RZG.3](#) | [RZG.4](#)

Cykl 1

- Otoczenie w przedszkolu / w szkole
- Nasze mieszkanie / nasz dom i otoczenie

Cykl 2

- Domy i zamieszkiwanie

Cykl 3

- Zamieszkiwanie i style w architekturze; rozwój na przestrzeni wieków

Temat

Święta, zwyczaje i mody

Powiązanie tematu z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]:

[NMG.7](#) | [RZG.2](#)

Cykl 1

- Urodziny i inne ważne święta, różne rodzaje świąt
- Ubiór i różne stroje zależnie od okazji

Cykl 2

- Różne sposoby obchodzenia świąt; tradycje religijne
- Moda odzieżowa na przestrzeni dziejów; strój zawodowy, odzież a rola / status, artykuły markowe

Cykl 3

- Kultura wychodzenia i imprezy
- Moda i rytuały na przestrzeni dziejów

Temat

Zdrowie i jedzenie

Powiązanie tematu z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]:

[NMG.1](#) | [NT.7](#)

Cykl 1

- Moje ciało i ciało ludzkie: części ciała, moja integralność cielesna i integralność cielesna innych; pięć zmysłów
- Higiena
- Opieka medyczna
- Zdrowe jedzenie i napoje; nawyki żywieniowe

Cykl 2

- Zdrowie i choroba; zdrowy tryb życia
- Pochodzenie artykułów spożywczych, warzywa i owoce zależnie od pory roku

Cykl 3

- Sport; nałogi
- Odżywianie; różne kultury jedzenia zależnie od kultury, historii i środowiska
-

Temat

Geografia

Powiązanie tematu z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]:

[NMG.8](#)

Cykl 1

- Określenia geograficzne ze sfery doświadczeń dzieci (miejsce zamieszkania, kraje pochodzenia, Szwajcaria, kraj sąsiedni itp.); terminy służące do orientacji w przestrzeni
- Mój kraj pochodzenia: przegląd – geografia, klimat

Cykl 2

- Ważne rzeki i jeziora, pasma górskie i miasta w krajach pochodzenia

Cykl 3

- Charakterystyka geograficzna regionów krajów pochodzenia

Temat

Przyroda i technika

Powiązanie tematu z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]:

[NMG.2](#) | [NMG.3](#) | [NMG.4](#) | [NT.1](#) | [NT.2](#) | [NT.8](#) | [NT.9](#)

Cykl 1

- Zwierzęta; zwierzęta domowe; zwierzęta i rośliny; las
- Owoce i warzywa; cztery żywioły
- Pory roku i zmiany w przyrodzie
- Terminy opisujące czas (rok, miesiąc, tydzień, dzień, godzina, wieczór, południe, wczoraj, dzisiaj, jutro itp.), godziny na zegarze
- Urządzenia gospodarstwa domowego
- Środki transportu, z których dzieci korzystają samodzielnie (rower, deskorolka, hulajnoga itp.)

Cykl 2

- Gatunki zwierząt i roślin
- Łańcuch pokarmowy
- Pogoda i prognoza pogody
- Ochrona środowiska, katastrofy naturalne
- Zabawki cyfrowe i urządzenia komunikacyjne

Cykl 3

- Ekologia, zagrożenia i ochrona środowiska (m.in. recykling i usuwanie odpadów)
- Aktualne debaty ze świata nauki (eksperymenty na zwierzętach, badania genetyczne itp.)
- Zabawki cyfrowe i urządzenia komunikacyjne

Temat

Literatura i sztuka

Powiązanie tematu z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]:

[Języki](#)

Cykl 1

- Piosenki; rymowanki i wiersze; bajki; książeczki z obrazkami
- Kolory; filmy
- Samodzielne tworzenie dzieł i rozmawianie o nich z innymi

Cykl 2

- Wiersze, legendy, bajki, biblioteczka międzykulturowa
- Filmy

Cykl 3

- Przykłady z literatury – klasyka i literatura współczesna
- Filmy
- Sztuki piękne, muzyka i inne formy sztuki; artystki i artyści

Temat

Przeszłość i historia

Powiązanie tematu z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]:

[NMG.9](#) | [RZG.6](#) | [RZG.7](#) | [RZG.8](#) | [RKE.4](#)

Cykl 1

- „Kiedy byłem mały”
- Różnice dawniej – dzisiaj
- Osobiste przeżycia w krajach pochodzenia: podróże, wakacje

Cykl 2

- Historia mojej rodziny; migracja
- Historia krajów pochodzenia: ważne wydarzenia, mity o powstaniu

Cykl 3

- Moja biografia (np. w kontekście nauki lub języków)
- Aktualna sytuacja społeczna i polityczna w krajach pochodzenia
- Religie i światopoglądy
- Edukacja polityczna (m.in. wybory i głosowanie)

Temat

Świat pracy i wykształcenie

Powiązanie tematu z Programem nauczania 21 [Lehrplan 21]:

[NMG.6](#) | [WAH.1](#) | [WAH.2](#) | [WAH.3](#)

Cykl 1

- Zawody osób z bezpośredniego otoczenia; zawody w szkole i w przestrzeni publicznej (branża hotelarsko-gastronomiczna, policja, szpital, sprzedaż itp.)

Cykl 2

- Wymarzony zawód; przykładowe osobistości z różnych zawodów
- Znaczenie kształcenia i pracy

Cykl 3

- Wybór kariery i wejście do świata pracy lub przejście do szkoły średniej w Szwajcarii oraz w krajach pochodzenia: zawody i predyspozycje, różnice pomiędzy krajami
- Zawód i tożsamość; wykorzystanie własnych kompetencji językowych i międzykulturowych; zagadnienia dotyczące płci
- Gospodarka: różne sektory, rozwój na przestrzeni dziejów, bezrobocie, związki zawodowe

Załącznik III: Literatura

Niniejszy załącznik obejmuje literaturę wymienioną w tekście. Szerszy wybór materiałów, literatury i innych zasobów dotyczących wspierania rozwoju pierwszego języka oraz wielojęzyczności można znaleźć na stronie internetowej Urzędu Szkolnictwa Podstawowego [Volksschulamt]: www.zh.ch/hsk

Dział Rozwoju Edukacji Międzynarodowej [Abteilung Internationale Bildungsentwicklung] (International Projects in Education) Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zurychu [PH Zürich] (2018): Materiały do prowadzenia zajęć z języka kraju pochodzenia, podejście do dialektu i języka standardowego [Materialien für den herkunftssprachlichen Unterricht; Umgang mit Dialekt und Standardsprache], Zurych: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zurychu [Pädagogische Hochschule Zürich].

Kuratorium Oświaty kantonu Zurych [Bildungsdirektion des Kantons Zürich] (2017): Program nauczania w szkołach podstawowych w kantonie Zurych [Lehrplan für die Volksschule des Kantons Zürich].

Giudici, Anja i Bühlmann, Regina (2014): Zajęcia z wiedzy o ojczystym języku i kulturze (HSK) Wybór dobrych praktyk w Szwajcarii [Unterricht in Heimatlicher Sprache und Kultur HSK. Eine Auswahl guter Praxis in der Schweiz], Berno: Sekretariat Generalny EDK [Generalsekretariat EDK].

